1921-чи илин мартындан чыхыр

Бүтүн өлкәләрин пролетарлары, бирләшин!

СОВЕТ КҮРҸҮСТАНЫ

КҮРҸҮСТАН КП МӘРКӘЗИ КОМИТӘСИНИН, КҮРҸҮСТАН ССР АЛИ СОВЕТИНИН ВӘ НАЗИРЛӘР СОВЕТИНИН ОРГАНЫ

„სოვეტ გურჯუსტანი" — საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის, საქართველოს სსრ უზენაესი საბჭოს და მინისტრთა საბჭოს ორგანო

★ «СОВЕТ ГЮРДЖУСТАНЫ» — орган ЦК Компартии Грузии, Верховного Совета и Совета Министров Грузинской ССР.

№ 84 (9780)

Шәнбә. 21 ијул 1990-чы ил

Гијмәти 3 гәп.

ҺУМАНИСТ, ДЕМОКРАТИК СОСИАЛИЗМӘ ДОҒРУ

(Сов.ИКП XXVIII ГУРУЛТАЈЫНЫН ПРОГРАМ БӘЈАНАТЫ)

Сов.ИКП-нин XXVIII гурултајы чәмијјәтдә вә партијада бөһраны арадан галдырмаг, онлары јениләшдирмәк, һуманист, демократик сосиализмә доғру ирәлиләмәк мәгсәди илә чари мәгамын објектив гијмәтләндирилмәсинә, мүасир мәрһәләдә партијанын сијасәтинин әсасларынын мүәјјәнләшдирилмәсинә принсипиал әһәмијјәт верир.

I. Чәмијјәтин бөһраны вә партијанын стратежи мәгсәдләри

ЧАРИ МӘГАМЫН ГИЈМӘТЛӘНДИРИЛМӘСИ

Јенидәнгурма өлкәнин һәјатында демократик ирәлиләјишләрин тәмәлини гојмушдур. Ичтимаи инкишаф просесләринин бүтүн зиддијјәтинә бахмајараг, халг мә'нәви вә сијаси буховлардан хилас олур, адамлар вәтәндашлыг ләјагәти вә милли ләјагәт газаныр, чәмијјәтин вә дөвләтин ишләрини өз әлләринә алырлар. Шүурлары думанландыран вә ирәлиләјиш јолуну көрмәјә мане олан әфсанәләр пуч едилир. Өлкәни харичи аләмдән ајыран манеәләр ортадан көтүрүлүр. Көһнәликлә јенилијин кәскин мүбаризәсиндә чәмијјәти онун дүшмүш олдуғу бөһрандан чыхармаг үчүн аддым-аддым зәмин јарадылыр.

Гурултај белә һесаб едир: Бөһранын дәрин сәбәбләри сосиализм идејасынын өзүнүн зијанлы олмасында дејилдир, кечмишдә бу идејанын мә'руз гојулдуғу деформасијалардадыр. Ичтимаи һәјатын бүтүн чәһәтләринин дөвләтләшдирилмәси, пролетариатын адындан партија-дөвләт башчыларынын һәјата кечирдији диктатура инсанын мүлкијјәтдән вә һакимијјәтдән ајры салынмасынын јени формаларыны доғурмуш, өзбашыналыға вә ганунсузлуға кәтириб чыхармышды. Тәбиәт вәһшичәсинә истисмар олунурду. Еһкамчылыг һөкм сүрүр, јадфикирлијә дөзмәзлик доғурурду. Халгларын мәдәнијјәт-тарих сәрвәтләринә вә интеллектуал варидатына лагејд мүнасибәт бәргәрар едилмишди. Дүнјаја ичтимаи системләрин барышмаз чәб[illegible] мејданы кими бахылырды.

[illegible] вәтләрини јарадан, әввәлләр јаратмыш вә ја бундан сонра јарадачаг гүввәләрин һамысыны бирләшдирмәли, һамысына јардым көстәрмәли вә һамысыны мүдафиә етмәлидир. Партија чәмијјәти кери́јә — буржуа гурулушуна вә ја казарма гајдаларына дөндәрмәк, һәрч-мәрчлијә вә мүлки чәбһәләшмәјә сүрүкләмәк, милләтләр вә халглар арасына тәфригә салмаг нијјәти күдән гүввәләрә мүгавимәт көстәрир.

Гурултај белә һесаб едир ки, чичәкләнән вә азад чәмијјәтә доғру ирәлиләмәјин мүасир стратекијасыны вә бөһрандан чыхмағын тактикасынын әсасыны сосиализм јолу чәрчивәсиндә ичтимаи системин ардычыл сурәтдә јениләшдирилмәси хәтти тәшкил едир.

БИЗ НЕЧӘ БИР ЧӘМИЈЈӘТӘ ЧАН АТЫРЫГ

Јенидәнгурма сијасәтинин маһијјәти авторитар-бүрократик гурулушдан һуманист, демократик сосиализм чәмијјәтинә кечмәкдән ибарәтдир. Бу, ләјагәтли һәјат сүрмәјин, өлкәнин мадди вә мә'нәви потенсиалыны реаллашдырмағын чәтин дә олса, јеканә дүзкүн јолудур.

Сов.ИКП сосиализмә јабанчы олан нә варса, һамысы илә әлагәсини кәсир. Октјабр идеалларынын инкар едилмәси илә, совет халгынын ингилаби наилијјәтләринә нихилист мүнасибәтлә разылашмыр. Өлкәмизин кечмишиндә сталинизмин вә дурғунлуғун доғурдуглары һалларла ССРИ халгларынын реал наилијјәтләрини дәгиг фәргләндирмәк лазымдыр. Партија фәһлә синфинин, кәндлиләрин, зијалыларын бүтүн нәсилләринин гуручулуг әмәјини вә чаныны әсиркәмәдән чалышмасыны, Вәтән naminә онларын фәдакарлығыны лазымынча гијмәтләндирир. Ән ағыр сынаг илләриндә халгын вердији гурбанларын хатирәсини биз әзиз тутуруг.

Сов.ИКП сосиализм нәзәријјәсинә вә практикасына јарадычы мүнасибәт көстәрилмәсинә, XX әсрин тарихи тәчрүбәсинин, Марксын, Енкелсин, Ленинин еһкамчы јозучулугдан азад олан ирсинин әмәли сурәтдә дәрк едилмәси јолу илә онларын инкишаф етдирилмәсинә тәрәфдардыр. Биз белә һесаб едирик ки, инсан зәкасынын ән јахшы наилијјәтләриндән, сәмәрәли тәсәррүфатчылыг, сосиал проблемләрин һәлл едилмәси, демократија тә'сисатларынын инкишаф етдирилмәси саһәсиндә дүнјада топланмыш тәчрүбәдән истифадә етмәк зәруридир.

сат ајрылмасы, бу мәгсәдләр үчүн мүәссисәләрин вә тәсәррүфат бирликләринин, республика Советләринин вә јерли Советләрин еһтијатларындан истифадә олунмасы;

— еколожи вә тәбии фәлакәт рајонларына фөвгәл'адә јардым көстәрилмәси; тәбиәти мүһафизә саһәсиндә фәалијјәтин стимуллашдырылмасынын сәмәрәли васитәләринин јарадылмасы;

— әһалинин мәчбурән көчмәсинин гаршысыны алмаг үчүн тәдбирләр һазырланмасы, гачгынлар үчүн сосиал статус гәбул едилмәси, онлара лазыми јардым көстәрилмәси.

Үчүнчүсү. Интизамын вә һүгуг гајдасынын гәтијјәтлә мөһкәмләндирилмәси, чинајәткарлыға гаршы мүбаризәнин вә һүгуг позунтуларынын профилактикасынын күчләндирилмәси. Хәлвәти игтисадијјата гаршы мүбаризәдә бүтүн мөвчуд васитәләрдән — игтисади, сијаси вә һүгуги васитәләрдән истифадә едилмәси. Бөһрандан чыхмаг саһәсиндә тә'чили тәдбирләр көрмәк үчүн һүгуги тәмәл јарадан ганунларын тә'хирә салынмадан гәбул едилмәси вә онларын һәјата кечирилмәси механизмләринин јарадылмасы.

ИНСАНЫН АЗАДЛЫҒЫ ВӘ РИФАҺЫ НАМИНӘ

Совет адамынын лајигли һәјат шәраитини тә'мин етмәји партија өз сијасәтинин мәркәзи стратежи вәзифәси сајыр.

Вәтәндашларын һүгуг вә азадлыглары. Партија ашағыдакылара тәрәфдар чыхыр:

— бејнәлхалг мигјасда танынмыш нормалар сәвијјәсиндә инсан һүгугларынын һәјата кечирилмәси;

— милли-етник, сијаси, дини, чинс-јаш әламәтләринә көрә һәр һансы ајры-сечкилијин истисна едилмәси;

— вәтәндашын шәхсијјәтинин вә ләјагәтинин, онун мәнзилинин вә әмлакынын тохунулмазлығынын, пешә сечмәк, јашајыш јери сечмәк, өлкәдән кетмәк вә өлкәјә кәлмәк сәрбәстлијинин, јазышмаларынын вә телефон данышыгларынын сирләринин, сөз, мәтбуат вә информасија азадлығынын ганунверичиликлә е'тибарлы сурәтдә горунмасы;

— инсанын дүнјакөрүшүндә вә мә'нәви марағында өз мүгәддәратыны сәрбәст тә'јин етмәси, виҹдан азад[illegible]

Сов.ИКП МӘРКӘЗИ КОМИТӘСИНИН СИЈАСИ БҮРОСУ

Сов.ИКП МК-нын Баш катиби

Михаил Серкејевич ГОРБАЧОВ

Михаил Серкејевич Горбачов 1931-чи ил мартын 2-дә Ставропол дијарынын Красногвардејск рајонундакы Приволноје кәндиндә кәндли аиләсиндә анадан олмушдур. 13 јашындан вахташыры колхозда ишләмиш, 15 јашындан МТС комбајнчысынын көмәкчиси олмушдур. М. В. Ломоносов адына Москва Дөвләт Университетинин һүгуг факүлтәсини (1955-чи ил) вә гијаби јолла Ставропол Кәнд Тәсәррүфаты Институтунун игтисад факүлтәсини (1967-чи ил) битирмишдир.

Университети битирдикдән сонра вәтәндә, Ставропол дијарында әввәлчә һүгуг ихтисасы үзрә ишләмиш, лакин тезликлә комсомол ишинә ирәли чәкилмишдир.

1962-чи илин мартында Ставропол Әрази-Истеһсал Колхоз-Совхоз Идарәсинин партија тәшкилатчысы сечилмиш, һәмин илин декабрында исә Сов.ИКП Ставропол Дијар Комитәси партија органлары шө'бәсинин мүдири тәсдиг едилмишдир. 1966-чы илин сентјабрында Ставропол Шәһәр Партија Комитәсинин биринчи катиби сечилмишдир. 1968-чи илин августундан Сов.ИКП Ставропол Дијар Комитәсинин икинчи катиби ишләмиш, 1970-чи илин апрелиндә исә биринчи катиб сечилмишдир. 1978-чи илдә Сов.ИКП МК катиби, 1979-чу илдә Сов.ИКП МК Сијаси Бүросу үзвлүјүнә намизәд сечилмишдир. 1980-чи илин октјабрында Сов.ИКП МК Сијаси Бүросу үзвлүјүнә кечирилмишдир. 1985-чи илин мартында Сов.ИКП МК-нын Баш катиби сечилмишдир.

1988-чи илин октјабрындан ССРИ Али Совети Рәјасәт Һеј'әтинин сәдри, 1989-чу илин мајындан ССРИ Али Советинин сәдри олмушдур. 1990-чы илин мартында Совет Сосиалист Республикалары Иттифагынын президенти сечилмишдир.

1990-чы ил ијулун 10-да Сов.ИКП-нин XXVIII гурултајында јенидән Сов.ИКП МК-нын Баш катиби сечилмишдир.

Бир сыра дөвләт мүкафатлары илә тәлтиф едилмишдир.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Миколас Мартинович БУРОКЈАВИЧЈУС

1927-чи илдә Литва ССР-ин Алитус шәһәриндә анадан олмушдур, литвалыдыр. 1946-чы илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Вилнүс Дөвләт Педагожи Институтуну, [illegible]

[illegible] кими башламышдыр. 1944-чү илдән комсомол вә партија ишиндәдир: Вилкавишкис Гәза Комсомол Комитәсинин катиби, гәза партија комитәси шө'бә мүдиринин мүавини, Литва КП МК-нын бөлмә мүдири, Вилнүс Шәһәр Партија Комитәсинин шө'бә мүдири олмушдур. 1963-чү илдән Литва КП МК јанында Партија Тарихи Институтунун бөјүк елми әмәкдашы, Иншаат Мүһәндисләри Институтунун кафедра мүдири, педагожи институтун профессору олмушдур.

1989-чу илдән Литва КП (Сов.ИКП платформасында) мүвәггәти МК-нын катиби, 1990-чы илдән исә биринчи катибидир. 1990-чы илин апрелиндә Литва КП МК-

[illegible] һәлә 30—80-чи илләрдә өлкәнин инкишафында мүрәккәб проблемләр доғурмушду. XX әсрин икинчи јарысында елми-техники ингилабла әлагәдар олараг бүтүн бәшәријјәтин һәјатында чидди дөнүш башлананда исә ајдын олду ки, авторитар-бүрократик систем өлкәни дүнја сивилизасијасынын мәчрасына јөнәлтмәјә габил дејилдир.

Бунунла белә, әсаслы дәјишикликләрин сон дәрәчә зәрури олмасы узун мүддәт инкар едилирди. Јетмишмиш тарихи мүнагишәнин һәлли халгдан ајрылмыш партија-дөвләт һакимијјәти структуру тәрәфиндән сүн'и сурәтдә ләнкидилирди.

Јенидәнгурма өлкәнин јениләшдирилмәси вә сосиализмә јабанчы олан ичтимаи формалардан хилас едилмәси сијасәтинә доғру әсаслы дөнүш демәк олду. Лакин о, тәгрибән 300 милјон әһалиси олан бөјүк бир дөвләтин һәјатынын бүтүн саһәләринин симасыны ејни вахтда дәјишдирмәјин сон дәрәчә чәтин олдуғуну да ашкара чыхартды. Үстәлик, сон илләрдә партијанын вә өлкәнин рәһбәрлијинин бә'зи гәрарлары вә һәрәкәтләри зәиф ишләнмиш, гејри-ардычыл, бир сыра һалларда исә садәчә сәһв гәрарлар вә һәрәкәтләр олмушдур. Инвестисија вә ихрачат-идхалат сијасәтиндә, зәһмәтсиз кәлирләрә гаршы мүбаризәдә, алкоголизмә гаршы кампанијанын апарылмасында сәһвләр, кооператив һәрәкатынын тәшкилиндә әјинтиләр мәнфи нәтичәләр вермишдир.

Көһнә тәсәррүфат механизми сөкүлүр, јениси исә һәлә јарадылмамышдыр. Пул тәдавүлү вә базардакы вәзијјәт үзәриндә нәзарәт хејли дәрәчәдә итирилмишдир. Вахты чатмыш игтисади вә сијаси дәјишикликләрин һүгуги тәмәлинин јарадылмасы һәдсиз дәрәчәдә узанмышдыр. Милләтләрарасы мүнагишәләр өлкәни сарсыдыр. Дөвләт һакимијјәти нүфуздан дүшмүшдүр. Мә'нәви вә әхлаги дајаглар сарсылыр, зоракылыг, чинајәткарлыг далғасы күчләнир.

Мәркәзи Комитә, Сијаси Бүро гәрарлар гәбул етмәкдә вә һәјата кечирмәкдә, Сов.ИКП-нин өзүнүн реформасијасыны апармагда чох вахт һадисәләрин инкишафындан кери галыр, сынаглар вә сәһвләр методу илә һәрәкәт едирдиләр.

Партија мүрәккәб дөнүш мәгамыны јашајыр. Амирлик-инзибатчылыг системи өзәјинин әввәлки ролундан имтина едилмәси, онун ичтимаи-сијаси тәшкилат характери алмасы зиддијјәтләрин ағры-ачылы шәкилдә кәскинләшмәси, бир чох партија тәшкилатларынын фәаллығынын азалмасы, рә'јләрин вә мөвгеләрин гүтбләшмәси партијанын үнванына тәнгидин күчләнмәси илә мүшајиәт олунур.

Өлкәдә мүхтәлиф ичтимаи-сијаси групплар вә һәрәкатлар формалашмасы просеси сүр'әтлә кедир.

Мүһафизәкар-еһкамчы чәрәјан фәаллашмышдыр, онун нүмајәндәләри јениләшдирмә сијасәтини сосиализм принсипләринә гәсд едилмәси кими гаршылајыр вә авторитаризмә гајыдышы тәблиғ едирләр. Бүрократик структурларын иш тәрзини јенидән гура билмәјән, чәмијјәтин демократикләшдирилмәсини өзүнүн сијаси нүфузу вә сосиал статусу үчүн тәһлүкә һесаб едән һиссәси дә објектив сурәтдә мүһафизәкар-еһкамчы чәрәјанын нүмајәндәләринә гошулур вә буна көрә дә дәјишикликләр просесинин һәр васитә илә дајандырмаға чалышыр.

Сосиализм јолуну рәдд едән, ичтимаи мүлкијјәтин һеч бир һәдд гојулмадан хүсуси шәхсләрә верилмәсинә, тәһсилин, сәһијјәнин, елм вә мәдәнијјәтин там коммерсијалашдырылмасына тәрәфдар олдуғуну билдирән гүввәләр күчләнирләр. Монархист, һәтта фашист тәригәтли екстремистләр сималарыны көстәрмәјә башламышлар.

Чүрбәчүр сосиал-демократ чәрәјанлары өлкәнин ичтимаи-сијаси һәјатында нәзәри чәлб едән һадисәјә чеврилмишдир.

Милли һәрәкатлар бөјүк вүс'әт алмышдыр. Һәмин һәрәкатларда демократик мејлләрлә јанашы, шовинизм вә милләтчилик әһвал-руһијјәси дә өзүнү кетдикчә даһа фәал тәзаһүр етдирир. Онлар бир милләти башгасына гаршы гојмагла, сепаратчылыг, «милли мүстәсналыг» шүарлары ирәли сүрмәклә чох вахт көһнә антидемократик групларын вә ја һакимијјәтә чан атан јени групларын мәнафејинин ифадәчисинә чеврилирләр.

Өлкәнин тәшәккүл тапмагда олан рәнкарәнк сијаси мәнзәрәсинин мәркәзиндә сосиализм јолуну тутан демократик јенидәнгурма гүввәләри дурурлар, онлар Сов.ИКП үзвләринин әксәријјәти, фәһлә синфинин, кәндлиләрин, зијалыларын, кәнчләрин, һәрби гуллугчуларын, ветеранларын сијаси вә пешә мәнафејини ифадә едән бир чох тәшкилатлар тәрәфиндән тәмсил олунурлар.

Сосиал вә игтисади һәрч-мәрчлик доғура билән сијаси сәбатсызлыг дөврүндә Коммунист Партијасы белә һесаб едир ки, о, вәтәндаш һәмрә'јлији партијасына чеврилмәли, бөһрандан чыхмағын вә чәмијјәти демократик јолла јенидән гурмағын тәрәфдары олан мүхтәлиф сосиал-сијаси гүввәләрин әмәли әмәкдашлығыны тә'мин етмәли, өз вичданлы әмәји илә халгын рифаһыны вә мә'нәви сәр-

Сов.ИКП сосиализм јолу вә коммунизм перспективи партијасыдыр. Биз бу перспективә сивилизасијанын инкишафынын тәбии-тарихи истигамәти кими бахырыг. Партијанын ичтимаи идеалы бәшәр мәдәнијјәтинин һуманист әсасларыны, әзәли мејл олан даһа јахшы јашамаг вә сосиал әдаләтә наил олмаг мејлини өзүндә тәчәссүм етдирир.

Бизим анлајышымызча, һуманист, демократик сосиализм елә бир чәмијјәтдир ки, орада:

— ичтимаи инкишафын һәдәфи инсандыр; онун үчүн мүасир сивилизасијаја лајиг һәјат вә әмәк шәраити јарадылыр; инсанын сијаси һакимијјәтдән, өзүнүн јаратдығы мадди вә мә'нәви сәрвәтләрдән ајры салынмасы арадан галдырылыр, ичтимаи просесләрә онун фәал сурәтдә гошулмасы тә'мин едилир;

— мүлкијјәтин вә тәсәррүфатчылығын рәнкарәнк формалары әсасында зәһмәткешләрин истеһсалатын саһибләринә чеврилмәси, јүксәк мәһсулдар әмәјә күчлү һәвәс ојадылмасы, мәһсулдар гүввәләрин тәрәггиси, тәбиәтдән сәмәрәли истифадә үчүн ән јахшы шәраит тә'мин едилир; сосиал әдаләтә вә зәһмәткешләрин сосиал мүһафизәсинә тә'минат верилир;

— јеканә һакимијјәт мәнбәји халгын суверен ирадәсидир; чәмијјәтин нәзарәти алтында олан дөвләт сосиал вәзијјәтиндән, чинсиндән вә јашындан, милли мәнсубијјәтиндән вә дини е'тигадындан асылы олмајараг һәр адамын һүгуг вә азадлыгларынын, шәрәф вә ләјагәтинин горунмасына тә'минат верир; ганун чәрчивәсиндә һәрәкәт едән бүтүн ичтимаи-сијаси гүввәләрин сәрбәст јарышы һәјата кечирилир.

Бу елә бир чәмијјәтдир ки, халглар арасында динч вә бәрабәр һүгуглу әмәкдашлыг уғрунда, һәр бир халгын өз мүгәддәратыны тә'јин етмәк һүгугларына һөрмәтлә јанашылмасы уғрунда ардычыл чыхыш едир.

II. Сов.ИКП-нин фәалијјәт програмы

Сов.ИКП-нин програм мәгсәдләринин јеринә јетмәси истәр бөһраны арадан галдыран тә'чили тәдбирләр, истәрсә дә чәмијјәтин симасыны һәртәрәфли дәјишдирмәк саһәсиндә узунмүддәтли сијасәт һәјата кечирилмәсини тәләб едир. Сов.ИКП бу мәгсәдләрә сијаси методларла, коммунистләрин, о чүмләдән Советләрдә, дикәр дөвләт органларында вә ичтимаи тәшкилатларда ишләјән коммунистләрин шүурлу, әлбир ишләри сајәсиндә, Конститусијадан ирәли кәлән ганунверичилик тәшәббүсү һүгугундан истифадә етмәклә, күтләләрин е'тимадыны газанмагла чатачагдыр.

БӨҺРАНДАН ЧЫХМАГ САҺӘСИНДӘ ТӘ'ЧИЛИ ТӘДБИРЛӘР

Партија тә'хирәсалынмаз тәдбирләр кими ашағыдакылары ирәли сүрүр:

Биринчиси. Суверен дөвләтләр кими республикаларын иттифагы һаггында сырф könүллүјә, гаршылыглы фајдаја, милли мүгәддәраты тә'јин етмәк азадлығына әсасланан; истәр республикаларын специфик хүсусијјәтләрини вә тәләбатыны, истәрсә дә бүтөвлүкдә иттифагын мәнафејини нәзәрә алан јени мүгавиләнин чары илдә һазырланмасы.

Икинчиси. Сосиал-игтисади саһәдә 1,5—2 ил әрзиндә ашағыдакылар һәјата кечирилсин:

— игтисадијјатын тәмајүлүнү тезликлә дәјишдириб истеһлак бөлмәсинә үстүнлүк вермәк, саһибкарлыг тәшәббүсүнү һәртәрәфли инкишаф етдирмәк, идхал гајдасында маллар алмаг јолу илә истеһлак базарынын, илк нөвбәдә әрзаг базарынын нормаллашдырылмасы; сәрбәст гијмәтгојмаја кечиләркән бир сыра ән зәрури малларын сабит гијмәтләринин сахланмасы;

— малијјә-кредит ислаһаты кечирмәк, әһали арасында сәһмләр јајмаг, материал еһтијатларынын артыг һиссәсини сатмаг, мәнзилләри сатмаг, әһалинин әманәтләри үзрә фаизләри артырмаг, кәләчәкдә маллар алынмасы үчүн истигразлар сатмаг, дөвләт бүдчәсинин кәсирини минимума ендирмәк јолу илә пул тәдавүлүнүн сабитләшдирилмәси;

— мүдафиә хәрчләринин, сәмәрәсиз әсаслы вәсаит гојулушуну, идарә апаратынын сахланмасына чәкилән хәрчләри ағыллы сурәтдә азалтмаг, харичи игтисади әлагәләри саһмана салмаг һесабына тә'хирәсалынмаз сосиал-игтисади вәзифәләри әлавә олараг малијјәләшдирилмәси;

— иттифаг, республика бүдчәләринин вә јерли бүдчәләрин, мүәссисәләр, кооперативләр, әһалинин јығымы, имтијазлы кредитләр бурахылмасы һесабына мәнзил тикинтиси һәчмләринин хејли артырылмасы;

— халгын чансағлығыны мөһкәмләтмәк саһәсиндә тә'сирли тәдбирләр һазырланмасы; сәһијјәјә әлавә тәхсисатлары;

— вәтәндаш һүгугларынын горунмасында мәһкәмәнин вә ичтимаи тәшкилатларын ролунун јүксәлдилмәси.

Әмәк вә рифаһ. Чәмијјәтин вә һәр бир адамын рифаһынын әсасыны вичданлы әмәк тәшкил едир. Партија ашағыдакылара тәрәфдар чыхыр:

— әмәк һүгугунун, сон нәтичәләрә көрә вә һеч бир мәһдудијјәт гојулмадан әдаләтли һагг өдәнилмәсинин тә'мин едилмәси; бәрабәрчилијин, әләбахымлығын арадан галдырылмасы, гануnsуз кәлирләрин вә имтијазларын көкүнүн кәсилмәси;

— чевик, мүасир пешә һазырлығы системинин формалашдырылмасы;

— иш јериндә сағлам вә тәһлүкәсиз шәраит јарадылмасы, әмәк мәһсулдарлығы артдыгча мә'зунијјәтләрин артырылмасы.

Сосиал тә'минатлар. Партија тәклиф едир:

— јохсул вә чохушаглы аиләләрин сосиал мүһафизәсинин вә онлара мадди јардым көстәрилмәсинин бүткүн дөвләт-ичтимаи системи јарадылсын, әмәк һаггы, пенсијалар вә мүавинәтләр һесабына онларын кәлиринин доланачаг минимумундан ашағы сәвијјәдә олмамасы тә'мин едилсин;

— һәр бир адамын мәнзил, пулсуз тәһсил алмагда, тибби хидмәтдән, башга сосиал не'мәтләрдән истифадәдә сосиал зәманәт верилән сәвијјәси тә'мин едилсин, ејни заманда пуллу хидмәтләр инкишаф етдирилсин, мәнзил базары формалашдырылсын;

— ири сағламлашдырма вә профилактика програмларынын һәјата кечирилмәси, сәһијјәнин материал-техника базасыны вә дәрманла тә'минаты көкүндән јахшылашдырмаг әсасында әһалијә тибби јардымын мүмкүнлүјү вә јүксәк кејфијјәти тә'мин едилсин;

— гадынларын әмәк вә мәишәт шәраитинин јахшылашдырылмасы саһәсиндә ири тәдбирләр көрүлсүн, онлара гысалдылмыш иш күнүндә, әлверишли чәдвәл үзрә ишләмәк һүгугу верилсин, доғумагәдәрки мә'зунијјәтин вә ушаға гуллуг етмәјә көрә мә'зунијјәтин, чохушаглы вә тәк аналара верилән әлавә мә'зунијјәтин мүддәти узадылсын;

— ушаг тәрбијә мүәссисәләринин сахланмасына вә инкишафына тәхсисат артырылсын; ушаг малларынын, еколожи чәһәтдән тәмиз әрзаг мәһсулларынын гытлығы арадан галдырылсын; ушаглара тибби хидмәтин јахшылашдырылмасы, ушаглар арасында хәстәләнмә вә өлүм һалларынын азалдылмасы үчүн тә'хирә салынмадан тәдбирләр көрүлсүн; ушаглы аиләләрә дөвләт јардымы кенишләндирилсин;

— кәнчләрин башланғыч сосиал имканларынын бәрабәрлији, онларын пешә, сијаси вә мәдәни јүксәлишинин инамлы перспективләри тә'мин едилсин, кәнч аиләләрә јардым тәдбирләри һазырлансын;

— әлилләрин, ветеранларын, бејнәлмиләлчи дөјүшчүләрин, һәлак олмуш һәрби гуллугчуларын аиләләринин, Чернобыл АЕС-дә, башга гәзаларда вә тәбии фәлакәтләрдә зәрәр чәкәнләрин һамысынын вәзијјәти јахшылашдырылсын, онлара сосиал вә тибби хидмәтин сәвијјәси јүксәлдилсин; онларын мәнзиллә, маллар вә хидмәтләрлә тә'мин едилмәсинә даир хүсуси програмлар һәјата кечирилсин.

Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт. Сов.ИКП тәһсилин, елм вә мәдәнијјәтин инкишафыны өз сијасәтинин үстүн истигамәти һесаб едир. Партија јарадычылыг сәрбәстлијини мүдафиә етмәклә али һуманист дәјәрләри горујачагдыр. О, мә'нәви саһәдә инзибатчылығын, мәдәнијјәти, инчәсәнәти, тәһсили һамылыгла сырф коммерсија тәмәлинә кечирмәјин әлејһинә чыхыр. Партија ашағыдакылара чалышачагдыр:

— тәһсилин, елмин, мәдәнијјәтин материал-техники базасынын һәр васитә илә мөһкәмләндирилмәси, әһалинин мә'нәви инкишафы, харичи өлкәләрлә кениш вә сәрбәст мәдәни вә елми мүбадилә, бәдән тәрбијәси вә идманын инкишафы наминә бүдчә тәхсисатынын артырылмасы, мүхтәлиф ичтимаи тәшәббүсләрә вә ниәләрә рәвач верилмәси;

— халг тәһсили системинин инкишафына, тәһсил мүәссисәләринин мүстәгиллијинин кенишләндирилмәсинә даир дөвләт програмы һазырланмасы вә гәбул едилмәси; бу саһәдә чалышан ишчиләрин мадди вәзијјәтинин јахшылашдырылмасы, сосиал статусунун вә сосиал мүһафизәсинин јүксәлдилмәси;

— Вәтән елминин дүнја сәвијјәсиндән кери галдығы бир сыра истигамәтләрдә кериликлијин арадан галдырылмасы, фундаментал тәдгигатлара дөвләт тәхсисатынын артырылмасы; елм вә техниканын инкишафына, истеһсалатда вә ичтимаи һәјатда елми наилијјәтләрин тәтбиг едилмәсинә даир дөвләт програмларынын кенишләндирилмәси. Партија елми фәалијјәтин мүасир структурларынын вә

(Арды 2-чи сәһифәдә)

Сов.ИКП МК јанында Ичтимаи Елмләр Академијасыны битирмишдир. Тарих елмләри доктору, профессордур. Әмәк фәалијјәтинә 1942-чи илдә Удмуртија МССР-дәки заводда фәһлә [illegible] нын биринчи катиби сечилмишдир.

Партијанын XXVIII гурултајында Сов.ИКП МК-нын үзвү сечилмишдир. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Киви Григорјевич ГУМБАРИДЗЕ

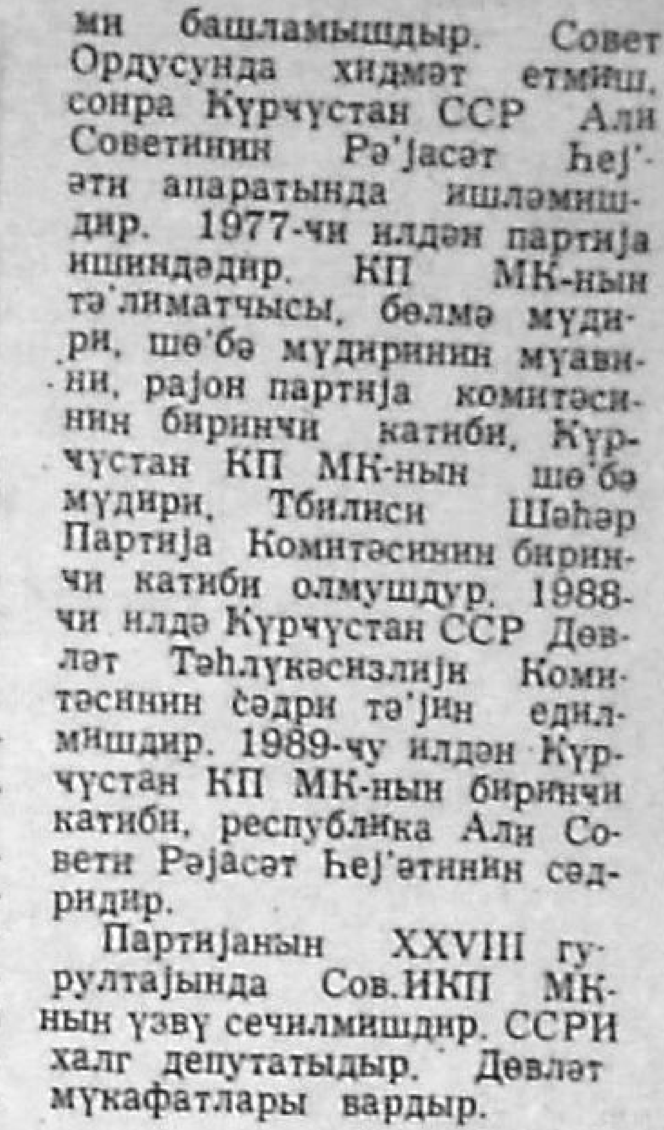

1945-чи илдә Тбилиси шәһәриндә анадан олмушдур, күрчүдүр. 1972-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Тбилиси Дөвләт Университетини битирмишдир. Әмәк фәалијјәтинә 1966-чы илдә Күрчүстан ССР Назирләр Совети јанында Архив Идарәсинин кичик елми әмәкдашы кими башламышдыр. Совет Ордусунда хидмәт етмиш, сонра Күрчүстан ССР Али Советинин Рә'јасәт Һеј'әти апаратында ишләмишдир. 1977-чи илдән партија ишиндәдир. КП МК-нын тә'лиматчысы, бөлмә мүдири, шө'бә мүдиринин мүавини, рајон партија комитәсинин биринчи катиби, Күрчүстан КП МК-нын шө'бә мүдири, Тбилиси Шәһәр Партија Комитәсинин биринчи катиби олмушдур. 1988-чи илдә Күрчүстан ССР Дөвләт Тәһлүкәсизлији Комитәсинин сәдри тә'јин едилмишдир. 1989-чу илдән Күрчүстан КП МК-нын биринчи катиби, республика Али Совети Рәјасәт Һеј'әтинин сәдридир.

Партијанын XXVIII гурултајында Сов.ИКП МК-нын үзвү сечилмишдир. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Станислав Иванович ГУРЕНКО

1936-чы илдә Донетск вилајәтинин Иловајск шәһәриндә анадан олмушдур. 1961-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Кијев Политехник Институтуну битирмишдир. Игтисад елмләри намизәдидир.

Әмәк фәалијјәтинә 1958-чи илдә Украјна ЛККИ-нин 15 иллији адына Донетск машынгајырма заводунда башламыш, орада мүһәндис-технолог вәзифәсиндән завод директору вәзифәсинәдәк јүксәлмишдир. 1976-чы илдән Донетск Вилајәт Партија Комитәсинин катиби ишләмишдир. 1980 — 1987-чи илләрдә Украјна ССР Назирләр Совети сәдринин мүавини олмушдур. 1987-чи илдән Украјна КП МК-нын катиби, икинчи катиби ишләмишдир. 1990-чы илин ијунунда Украјна КП МК-нын биринчи катиби сечилмишдир.

Сов.ИКП XXVIII гурултајында Сов.ИКП МК-нын үзвү сечилмишдир. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

СӘНӘДЛӘР МӘЧМУӘСИ

«ССРИ президенти М. С. Горбачовун Канадаја дөвләт сәфәри, 29 — 30 мај 1990-чы ил» адлы сәнәдләр вә материаллар мәчмуәси чапдан чыхмышдыр. Мәчмуәјә М. С. Горбачовун Канада Баш назири Б. Малруни илә көрүшү һаггында, биркә мәтбуат конфрансы һаггында. Канаданын көркәмли ичтимаи хадимләри илә көрүшләр һаггында һесабатлар, М. С. Горбачовун мүсаһибәси, дикәр сәнәдләр вә материаллар дахилдир.

Мәчмуә Сијаси Әдәбијјат Нәшријјатында бурахылмыш вә «Красны пролетари» мәтбәәсиндә чап едилмишдир.

(СИТА).

Сов.ИКП МӘРКӘЗИ КОМИТӘСИНИН СИЈАСИ БҮРОСУ

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Александр Серкејевич ДЗАСОХОВ

1934-чү илдә Шимали Осетија МССР-ин Орчоникидзе шәһәриндә анадан олмушдур, осетиндир. 1957-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Шимали Гафгаз Мә'дән-Металлуркија Институтуну, Сов.ИКП МК јанында Ичтимаи Елмләр Академијасынын гијаби аспирантурасыны битирмишдир. Тарих елмләри намизәдидир. 1957-чи илдән ҮИЛККИ Орчоникидзе Шәһәр Комитәсинин биринчи катиби, ҮИЛККИ МК-нын мәс'ул тәшкилатчысы ишләмишдир. 1961-чи илдән ССРИ Кәнчләр Тәшкилатлары Комитәсинин мәс'ул катиби, сонра исә Куба Республикасында кәнч совет мүтәхәссисләри групунун рәһбәри олмушдур. 1965-чи илдән ССРИ Кәнчләр Тәшкилатлары Комитәсинин мәс'ул катиби, комитәнин сәдр мүавини, сәдрин биринчи мүавини, 1967-чи илдән Асија вә Африка Өлкәләри Совет Һәмрә'јлик Комитәсинин мәс'ул катиби, комитәнин сәдр мүавини, сәдрин биринчи мүавини вәзифәләриндә ишләмишдир. 1986-чы илдән ССРИ-нин Сурија Әрәб Республикасында фөвгәл'адә вә сәлаһијјәтли сәфири олмушдур. 1988-чи илдә Сов.ИКП Шимали Осетија Вилајәт Комитәсинин биринчи катиби сечилмишдир. 1990-чы илин февралындан ССРИ Али Советинин бејнәлхалг ишләр үзрә комитәсинин сәдридир.

Партијанын XXVIII гурултајында Сов.ИКП МК-нын үзвү, МК-нын ијул (1990-чы ил) пленумунда Сов.ИКП МК катиби сечилмишдир. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Баш катибинин мүавини

Владимир Антонович ИВАШКО

1932-чи илдә Полтава шәһәриндә анадан олмушдур, украјналыдыр. 1960-чы илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Игтисад елмләри намизәди, досентдир. Харков Мә'дән Институтуну битирмишдир.

Әмәк фәалијјәтинә 1957-чи илдә башламыш, Харков шәһәринин али мәктәбләриндә мүәллим ишләмиш, институт партија комитәсинин катиби сечилмишдир. 1973-чү илдән Харков Вилајәт Партија Комитәсинин шө'бә мүдири, катиби ишләмишдир. 1986-чы илдән Украјна КП МК катиби олмушдур. 1987-чи илдә Днепропетровск Вилајәт Партија Комитәсинин биринчи катиби сечилмишдир. 1988-чи илдән Украјна КП МК-нын икинчи катиби ишләмишдир. 1989-чу илин сентјабрында Украјна КП МК-нын биринчи катиби сечилмишдир. 1990-чы илин ијунундан Украјна ССР Али Советинин сәдридир.

1986—1989-чу илләрдә Сов.ИКП МК үзвлүјүнә намизәд олмушдур. 1989-чу илин апрелиндән Сов.ИКП МК-нын үзвүдүр. 1989-чу илин декабрындан Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвүдүр.

1990-чы ил ијулун 11-дә Сов.ИКП XXVIII гурултајында алтернатив әсасда Сов.ИКП МК Баш катибинин мүавини сечилмишдир.

ССРИ халг депутатыдыр. ССРИ Али Советинин үзвүдүр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Ислам Абдуғәнијевич КӘРИМОВ

1938-чи илдә Сәмәргәнд шәһәриндә анадан олмушдур, өзбәкдир. 1964-чү илдән ...

...чы илдә Дашкәндкәндмаш заводунун уста көмәкчиси кими башламышдыр. Чкалов адына Дашкәнд Авиасија Истеһсал Бирлијинин конструктору, апарычы мүһәндиси олмушдур. 1966-чы илдән Өзбәкистан ССР Дөвләт План Комитәсиндә баш мүтәхәссис, шө'бә рәиси, республика Дөвләт План Комитәси сәдринин мүавини ишләмишдир. 1983-чү илдән малијјә назири, сонра исә Өзбәкистан ССР Назирләр Советинин сәдринин мүавини олмушдур. 1986-чы илдән Гашгадәрја Вилајәт Партија комитәсинин биринчи катиби ишләмишдир. 1989-чу ...

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Каһар МАҺКӘМОВ

1932-чи илдә Тачикистан ССР-ин Ленинабад шәһәриндә анадан олмушдур, тачикдир. 1957-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Ленинград Мә'дән Институтуну битирмишдир.

Әмәк фәалијјәтинә 1953-чү илдә шахта вентилјасијасынын рәиси кими башламышдыр. Саһә рәиси, баш мүһәндис, шахта рәиси, филизчыхарма идарәсинин рәиси ишләмишдир. 1961-чи илдән Ленинабад Шәһәр Ичраијјә Комитәсинин сәдри, сонра Тачикистан ССР Дөвләт План Комитәсинин сәдри, ејни заманда 1965-чи илдән Тачикистан ССР Назирләр Совети сәдринин мүавини олмушдур. 1982-чи илдә Тачикистан ССР Назирләр Советинин сәдри тә'јин едилмишдир. 1985-чи илдә Тачикистан КП МК-нын биринчи катиби сечилмишдир. Тачикистан ССР Али Советинин сәдридир.

1986-чы илдән Сов.ИКП МК-нын үзвүдүр. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Владимир Миграновнч МОВСИСЈАН

1933-чү илдә Ермәнистан ССР-ин Спитак рајонунун Шенаван кәндиндә анадан олмушдур, ермәнидир. 1961-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Кәнд тәсәррүфаты елмләри намизәдидир. Јереван Зообајтарлыг Институтуну вә Сов.ИКП МК јанында Али Партија Мәктәбини битирмишдир.

Әмәк фәалијјәтинә 1952-чи илдә кәнд клубунун мүдири кими башламышдыр. Институтда тәһсили баша чатдырдыгдан сонра ихтисасы үзрә Ермәнистанын кәнд тәсәррүфаты тәшкилатларында ишләмишдир. 1969—1975-чи илләрдә рајон партија комитәсинин катиби, КП МК-нын шө'бә мүдиринин мүавини олмушдур. Рајон партија комитәсинин биринчи катиби, КП МК-нын кәнд тәсәррүфаты шө'бәсинин мүдири вәзифәләриндә ишләмишдир. 1978-чи илдән Ермәнистан ССР Назирләр Совети сәдринин мүавини, 1984-чү илдән исә Ермәнистан ССР Назирләр Совети сәдринин биринчи мүавини — республика Дөвләт Аграр-Сәнаје Комитәсинин сәдри олмушдур. 1990-чы илин апрелиндә Ермәнистан КП МК-нын биринчи катиби сечилмишдир.

Партијанын XXVIII гурултајында Сов.ИКП МК-нын үзвү сечилмишдир. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Ајаз Нијази оғлу МҮТӘЛЛИБОВ

1938-чи илдә Бакы шәһәриндә анадан олмушдур, азәрбајчанлыдыр. 1963-чү илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. М. Әзизбәјов адына Азәрбајчан Нефт вә Кимја ...

...конструктору кими башламышдыр. Сонра сојудучулар вә мәишәт машынлары бурахылышы үзрә Бакы Истеһсал Бирлијиндә ишләмиш, орада устадан баш директор вәзифәсинәдәк јүксәлмишдир. 1977-чи илдән Бакы шәһәриндә рајон партија комитәсинин икинчи катиби, 1979-чу илдән Азәрбајчан ССР јерли сәнаје назири, 1982-чи илдән Азәрбајчан ССР Назирләр Совети сәдринин мүавини, республика Дөвләт План Комитәсинин сәдри ишләмишдир. 1989-чу илдә Азәрбајчан ССР Назирләр Советинин сәдри тә'јин олунмушдур. 1990-чы илдә Азәрбајчан КП МК-нын биринчи катиби сечилмишдир. Азәрбајчан ССР президентидир.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Иван Кузмич ПОЛОЗКОВ

1935-чи илдә Курск вилајәтинин Солнтсево рајонундакы Леш-Плота кәндиндә анадан олмушдур, русдур. 1958-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Үмумиттифаг Гијаби Малијјә-Игтисадијјат Институтуну, һабелә Гијаби Али Партија Мәктәбини вә Сов.ИКП МК јанында Ичтимаи Елмләр Академијасыны битирмишдир. Ихтисасына көрә игтисадчыдыр. 1954—1957-чи илләрдә Совет Ордусунда хидмәт етмишдир. 1957-чи илдән Курск вилајәтиндә колхозчу олмушдур. 1958-чи илдән комсомол, совет вә партија ишиндәдир. Курск вилајәтиндә ҮИЛККИ рајон комитәсинин икинчи, биринчи катиби, рајон партија комитәсинин катиби, икинчи катиби, рајон ичраијјә комитәсинин сәдри, Сов.ИКП рајон комитәсинин биринчи катиби олмушдур. Бир нечә ил Сов.ИКП МК апаратында ишләмишдир. 1983-чү илдән Сов.ИКП Краснодар Дијар Комитәсинин катиби, 1985-чи илдән биринчи катиби, 1990-чы илдән Краснодар Дијар Халг депутатлары Советинин сәдри олмушдур. 1990-чы илин ијунундан РСФСР КП МК-нын биринчи катибидир.

1986-чы илдән Сов.ИКП МК үзвүдүр. РСФСР халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Јури Анатолјевич ПРОКОФЈЕВ

1939-чу илдә Гарагалпаг МССР-ин Мујнак шәһәриндә анадан олмушдур, русдур. 1960-чы илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Москва Автомеханика Институтуну вә Сов.ИКП МК јанында Гијаби Али Партија Мәктәбини битирмишдир. Игтисад елмләри намизәдидир.

Әмәк фәалијјәтинә 1957-чи илдә Москва шәһәриндә мәктәбдә пионер баш дәстә рәһбәри кими башламышдыр. 1959-чу илдән комсомол вә партија ишиндә олмушдур. Москва шәһәриндә Первомајск Рајон Комсомол Комитәсинин биринчи катиби, Сов.ИКП Москва Шәһәр Комитәсинин тә'лиматчысы, сонра шө'бә мүдиринин мүавини, Сов.ИКП-нин Москва шәһәри Кујбышев рајон комитәсинин катиби, биринчи катиби олмушдур. 1985-чи илдән Москва Шәһәр Партија Комитәсинин шө'бә мүдири ишләмишдир. 1986-чы илдән Москва Шәһәр Ичраијјә Комитәсинин катиби олмушдур. 1988-чи илдә Москва Шәһәр Партија Комитәсинин катиби, икинчи катиби сечилмишдир. 1989-чу илдән Сов.ИКП Москва Шәһәр Комитәсинин биринчи катибидир.

Партијанын XXVIII гурултајында Сов.ИКП МК-нын үзвү сечилмишдир. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Алфредс Петрович РУБИКС

1935-чи илдә Латвија ССР-ин Даугавпилс шәһә...

...водунун нөвбә устасы кими башламышдыр.

1959-чу илдән комсомол, совет вә партија ишиндәдир. Латвија ЛККИ МК катиби олмуш, сонра Латвија КП МК апаратында ишләмишдир. 1976-чы илдән Латвија КП-нин Рига шәһәриндәки Ленинград Рајон Комитәсинин биринчи катиби олмушдур. 1982-чи илдән Латвија ССР јерли сәнаје назири ишләмишдир. 1984-чү илдән Рига Шәһәр Халг Депутатлары Совети Ичраијјә Комитәсинин сәдри олмушдур. 1990-чы илин апрелиндә Латвија КП МК-нын биринчи катиби сечил...

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Јефрем Јевсејевич СОКОЛОВ

1926-чы илдә Белорусија ССР-ин Мокилјов вилајәтиндәки Ревјачино кәндиндә анадан олмушдур, белорусдур. 1955-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Белорусија Кәнд Тәсәррүфаты Академијасыны, Сов.ИКП МК јанында Али Партија Мәктәбини битирмишдир. Әмәк фәалијјәтинә фәһлә кими башламыш, сонра Совет Ордусунда хидмәт етмишдир. 1956-чы илдән машын-трактор стансијасынын баш агроному, директору ишләмишдир. 1958-чи илдән Газахыстанда вә Белорусијада партија вә һәмкарлар иттифагы ишиндә чалышмышдыр. Рајон партија комитәсинин икинчи, биринчи катиби, кәнд тәсәррүфаты вә тәдарүк фәһләләри вә гуллугчулары һәмкарлар иттифагынын Брест Вилајәт Комитәсинин сәдри олмушдур. 1969-чу илдән Белорусија КП МК-нын шө'бә мүдиринин мүавини, шө'бә мүдири ишләмишдир. 1977-чи илдән Брест Вилајәт Партија Комитәсинин биринчи катиби олмушдур. 1987-чи илдән Белорусија КП МК-нын биринчи катибидир.

1981-чи илдән Сов.ИКП МК үзвлүјүнә намизәд, 1986-чы илдән исә МК үзвүдүр. ССРИ халг депутатыдыр. Сосиалист Әмәји Гәһрәманыдыр, дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Јегор Семјонович СТРОЈЕВ

1937-чи илдә Орјол вилајәтинин Хотынетс рајонундакы Дудкино кәндиндә анадан олмушдур, русдур. 1958-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. И. В. Мичурин адына Мејвә-Тәрәвәз Институтуну вә Сов.ИКП МК јанында Али Партија Мәктәбини битирмишдир. Алим-агрономдур.

Әмәк фәалијјәтинә 1955-чи илдә Орјол вилајәтинин Хотынетс рајонундакы «Прогрес» колхозунда башламышдыр. 1963-чү илдән колхоз-совхоз истеһсалат идарәси партија комитәси катибинин мүавини, шө'бә мүдири, рајон партија комитәсинин катиби ишләмишдир. 1970-чи илдән Покровскоје Рајон Ичраијјә Комитәсинин сәдри, рајон партија комитәсинин биринчи катиби. 1973-чү илдән Сов.ИКП Орјол Вилајәт Комитәсинин катиби олмушдур. 1984—1985-чи илләрдә Сов.ИКП МК-нын тә'лиматчысы ишләмишдир. 1985-чи илдән Сов.ИКП Орјол Вилајәт Комитәсинин биринчи катиби олмушдур. 1989-чу илдән Сов.ИКП МК катибидир.

1986-чы илдән Сов.ИКП МК-нын үзвүдүр. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Иван Тимофејевич ФРОЛОВ

1929-чу илдә Липетск вилајәтиндәки Доброје рајонундакы Доброје кәндиндә анадан олмушдур, русдур. 1960-чы илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Фәлсәфә елмләри доктору, профессордур. ССРИ Елмләр Академијасынын академикидир. М. В. Ломоносов адына Москва Дөвләт Университетини битирмишдир.

Бөјүк Вәтән мүһарибәси илләриндә ишләмәјә баш...

...журналы редаксијасынын мәсләһәтчиси, шө'бә мүдиринин мүавини, мәс'ул катиби олмушдур. 1962-чи илдән «Проблемы мира и сосиализма» журналы редаксијасынын мәсләһәтчи-редактору, мәс'ул катибинин мүавини ишләмишдир. 1965-чи илдән Сов.ИКП МК катибинин көмәкчиси олмушдур. 1968-чи илдән «Вопросы философии» журналынын баш редактору, 1977-чи илдән исә «Проблемы мира и сосиализма» журналынын мәс'ул катиби, редаксија һеј'әтинин үзвү олмушдур. 1979-чу илдән ССРИ Елмләр Академијасынын институтларында елми ишдә чалышмышдыр. 1986-чы илдән «Коммунист» журналынын баш редактору олмушдур. 1987-чи илдән Сов.ИКП МК-нын Баш катибинин көмәкчиси ишләмишдир. 1989-чу илдән «Правда» гәзетинин баш редакторудур. 1989—1990-чы илләрдә Сов.ИКП МК катиби олмушдур.

1986-чы илдән Сов.ИКП ...

...чи илдә ... шәһәринин али мәктәбләриндә мүәллим ишләмиш, институт партија комитәсинин катиби сечилмишдир. 1973-чү илдән Харков Вилајәт

... ССРИ халг депутатыдыр. ССРИ Али Советинин үзвүдүр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Ислам Абдугәннијевич КӘРИМОВ

1938-чи илдә Сәмәргәнд шәһәриндә анадан олмушдур, өзбәкдир. 1964-чү илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Ихтисасына көрә мүһәндис-механик, игтисадчыдыр, игтисад елмләри намизәдидир. Орта Асија Политехник Институтуну вә Дашкәнд Халг Тәсәррүфаты Институтуну битирмишдир.

Әмәк фәалијјәтинә 1960-чы илдә Дашкәндкәндмаш заводунун уста көмәкчиси кими башламышдыр. Чкалов адына Дашкәнд Авиасија Истеһсал Бирлијинин конструктору, апарычы мүһәндиси олмушдур. 1966-чы илдән Өзбәкистан ССР Дөвләт План Комитәсиндә баш мүтәхәссис, шө'бә рәиси, республика Дөвләт План Комитәси сәдринин мүавини ишләмишдир. 1983-чү илдән малијјә назири, сонра исә Өзбәкистан ССР Назирләр Совети сәдринин мүавини олмушдур. 1986-чы илдән Гашгадәрја Вилајәт Партија комитәсинин биринчи катиби ишләмишдир. 1989-чу илдә Өзбәкистан КП МК-нын биринчи катиби сечилмишдир. Өзбәкистан ССР-нин президентидир.

Партијанын XXVIII гурултајында Сов.ИКП МК-нын үзвү сечилмишдир. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Пјотр Кириллович ЛУЧИНСКИ

1940-чы илдә Молдавија ССР-ин Флорешты рајонундакы Старыје Радулјаны шәһәриндә анадан олмушдур, молдавандыр. 1964-чү илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Фәлсәфә елмләри намизәдидир. Кишинјов Дөвләт Университетини вә Сов.ИКП МК јанында Гијаби Али Партија Мәктәбини битирмишдир.

Әмәк фәалијјәтинә 1960-чы илдә башламышдыр. Комсомол ишиндә — шәһәр комсомол комитәсинин биринчи катиби, Молдавија ЛККИ МК-нын шө'бә мүдири, икинчи вә биринчи катиби олмушдур. 1971-чи илдән Молдавија КП МК катиби, 1976-чы илдән Кишинјов Шәһәр Партија Комитәсинин биринчи катиби олмушдур. 1978 — 1986-чы илләрдә Сов.ИКП МК-нын тәблиғат шө'бәси мүдиринин мүавини ишләмишдир. 1986 — 1989-чу илләрдә Тачикистан Коммунист Партијасы МК-нын икинчи катиби олмушдур. 1989-чу илдән Молдавија КП МК-нын биринчи катибидир.

1989-чу илдән Сов.ИКП МК-нын үзвүдүр. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Абсамат Масәлијевич МАСӘЛИЈЕВ

1933-чү илдә Ош вилајәтинин Фрунзе рајонундакы Алыш кәндиндә анадан олмушдур, гырғыздыр. 1960-чы илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Москва Мә'дән Институтуну, Алма-Ата Али Партија Мәктәбини битирмишдир. Мә'дән мүһәндисидир.

Әмәк фәалијјәтинә 1956-чы илдә башламыш, шахтада вә Гырғызкөмүр трестиндә мүһәндис вәзифәләриндә ишләмишдир.

1961-чи илдән партија вә совет ишиндәдир. Фрунзе Шәһәр Партија Комитәсинин биринчи катиби, шәһәр ичрајијјә комитәсинин сәдри, Гырғызыстан КП МК-нын шө'бә мүдири, МК катиби олмушдур. 1979 — 1985-чи илләрдә Иссык-Күл Вилајәт Партија Комитәсинин биринчи катиби олмушдур. Сонра Сов.ИКП МК-нын инспектору вәзифәсиндә ишләмишдир. 1985-чи илин нојабрындан Гырғызыстан КП МК-нын биринчи катибидир. Гырғызыстан ССР Али Советинин сәдридир.

1986-чы илдән Сов.ИКП МК-нын үзвүдүр. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Ајаз Нијази оғлу МҮТӘЛЛИБОВ

1938-чи илдә Бакы шәһәриндә анадан олмушдур, азәрбајчанлыдыр. 1963-чү илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. М. Әзизбәјов адына Азәрбајчан Нефт вә Кимја Институтуну битирмишдир. Әмәк фәалијјәтинә 1958-чи илдә Елми Тәдгигат Һидротехника вә Мелиорасија Институтунун бөјүк техник-конструктору кими башламышдыр. Сонра сојудучулар вә мәишәт машынлары бурахылышы үзрә Бакы Истеһсал Бирлијиндә ишләмиш, орада устадан баш директор вәзифәсинәдәк јүксәлмишдир. 1977-чи илдән Бакы шәһәриндә рајон партија комитәсинин икинчи катиби, 1979-чу илдән Азәрбајчан ССР јерли сәнаје назири, 1982-чи илдән Азәрбајчан ССР Назирләр Совети сәдринин мүавини, республика Дөвләт План Комитәсинин сәдри ишләмишдир. 1989-чу илдә Азәрбајчан ССР Назирләр Советинин сәдри тә'јин олунмушдур. 1990-чы илдә Азәрбајчан КП МК-нын биринчи катиби сечилмишдир. Азәрбајчан ССР президентидир.

Партијанын XXVIII гурултајында Сов.ИКП МК-нын үзвү сечилмишдир. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Нурсултан Абышевич НАЗАРБАЈЕВ

1940-чы илдә Алма-Ата вилајәтинин Каскелен рајонундакы Чемолган кәндиндә анадан олмушдур, газахдыр. 1962-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Караганда металлуркија комбинатынын нәздиндәки завод-али техника мәктәбини, Сов.ИКП МК јанында Гијаби Али Партија Мәктәбини битирмишдир. Мүһәндис-металлургдур. Әмәк фәалијјәтинә 1960-чы илдә домна сехи фәһләси кими башламыш, металлуркија комбинаты партија комитәсинин катиби сечилмишдир.

1977-чи илдән Караганда Вилајәт Партија Комитәсинин катиби, икинчи катиби, 1979-чу илдән Газахыстан КП МК катиби олмушдур. 1984 — 1989-чу илләрдә Газахыстан ССР Назирләр Советинин сәдри ишләмишдир. 1989-чу илдән Газахыстан КП МК-нын биринчи катибидир. Газахыстан ССР президентидир. 1982-чи илдән 1986-чы иләдәк Сов.ИКП Мәркәзи тәфтиш комиссијасынын үзвү олмуш, 1986-чы илдән исә Сов.ИКП МК-нын үзвүдүр.

ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Сапармурад Атајевич НИЈАЗОВ

1940-чы илдә Ашгабад шәһәриндә анадан олмушдур, түркмәндир. 1962-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Ленинград Политехник Институтуну вә Сов.ИКП МК јанында Гијаби Али Партија Мәктәбини битирмишдир.

Әмәк фәалијјәтинә 1959-чу илдә кеоложи кәшфијјат ишләри фәһләләри һәмкарлар иттифагы Түркмәнистан әрази комитәсинин тә'лиматчысы кими башламышдыр. 1967-чи илдән Безмеин ДРЕС-ин сех устасы, сехин бөјүк устасы ишләмишдир. 1970-чи илдән партија вә совет ишиндәдир. Түркмәнистан КП МК-нын сәнаје-нәглијјат шө'бәсинин мүдири, Ашгабад Шәһәр Партија Комитәсинин биринчи катиби олмуш, Сов.ИКП МК апаратында, сонра Түркмәнистан ССР Назирләр Советинин сәдри вәзифәсиндә ишләмишдир. 1985-чи илдән Түркмәнистан КП МК-нын биринчи катибидир. Түркмәнистан ССР Али Советинин сәдридир.

1986-чы илдән Сов.ИКП Мәркәзи Комитәсинин үзвүдүр. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

...чи илдә Москва шәһәриндә ... сечилмишдир. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Алфредс Петрович РУБИКС

1935-чи илдә Латвија ССР-ин Даугавпилс шәһәриндә анадан олмушдур, латышдыр. 1958-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Рига Политехник Институтуну битирмишдир. Әмәк фәалијјәтинә 1954-чү илдә Рига електрик машынгајырма заводунун нөвбә устасы кими башламышдыр.

1959-чу илдән комсомол, совет вә партија ишиндәдир. Латвија ЛККИ МК катиби олмуш, сонра Латвија КП МК апаратында ишләмишдир. 1976-чы илдән Латвија КП-нин Рига шәһәриндәки Ленинград Рајон Комитәсинин биринчи катиби олмушдур. 1982-чи илдән Латвија ССР јерли сәнаје назири ишләмишдир. 1984-чү илдән Рига Шәһәр Халг Депутатлары Совети Ичрајијјә Комитәсинин сәдри олмушдур. 1990-чы илин апрелиндә Латвија КП МК-нын биринчи катиби сечилмишдир.

Партијанын XXVIII гурултајында Сов.ИКП МК-нын үзвү сечилмишдир. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Галина Владимировна СЕМЈОНОВА

1937-чи илдә Смоленск шәһәриндә анадан олмушдур, русдур. 1965-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Ив. Франко адына Лвов Дөвләт Университетини вә Сов.ИКП МК јанында Ичтимаи Елмләр Академијасыны битирмишдир. Фәлсәфә елмләри намизәдидир. 1959-чу илдән Одесса вилајәт кәнчләр гәзетинин әдәби ишчиси, шө'бә мүдири, сонра Украјна ЛККИ МК-нын «Комсомолскаја искра» гәзетинин шө'бә мүдири ишләмишдир. 1965-чи илдән ҮИЛККИ МК-нын «Комсомолскаја жизн» журналынын әдәби ишчиси, шө'бә мүдири, редаксијанын мәс'ул катиби, 1974-чү илдән исә баш редактору ишләмишдир. 1981-чи илин јанварындан «Крестјанка» журналынын баш редакторудур.

Партијанын XXVIII гурултајында Сов.ИКП МК-нын үзвү сечилмишдир. МК-нын ијул (1990-чы ил) пленумунда Сов.ИКП МК катиби сечилмишдир. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Енн-Арно Аугустович СИЛЛАРИ

1944-чү илдә Таллинн шәһәриндә анадан олмушдур, естондур. 1972-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Каунас Политехник Институтуну битирмишдир. Әмәк фәалијјәтинә 1967-чи илдә Естонија ССР-ин «Кејла» фабрикиндә уста көмәкчиси кими башламышдыр. Сонра бу мүәссисәдә бөјүк уста, истеһсалат рәиси, баш мүһәндисин мүавини ишләмишдир. 1974-чү илдән Таллинн шәһәри Ленин Рајон Партија Комитәсинин шө'бә мүдири, Естонија КП МК-нын тә'лиматчысы, бөлмә мүдири, инспектору, шө'бә мүдиринин мүавини олмушдур. 1981-чи илдән Сов.ИКП МК апаратында ишләмишдир. 1984-чү илдән Естонија КП Тарту Шәһәр Комитәсинин биринчи катиби олмушдур. 1986-чы илдән Естонија КП МК Таллинн Шәһәр Комитәсинин биринчи катиби ишләмишдир. 1989-чу илдә Естонија КП МК катиби, 1990-чы илдә Естонија КП МК-нын биринчи катиби сечилмишдир.

Партијанын XXVIII гурултајында Сов.ИКП МК-нын үзвү сечилмишдир.

1929-чу илдә Липетск вилајәтиндәки Доброје рајонундакы Доброје кәндиндә анадан олмушдур, русдур. 1960-чы илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Фәлсәфә елмләри доктору, профессордур. ССРИ Елмләр Академијасынын академикидир. М. В. Ломоносов адына Москва Дөвләт Университетини битирмишдир.

Бөјүк Вәтән мүһарибәси илләриндә ишләмәјә башламышдыр. 1952-чи илдән нәшријјатда кичик редактор ишләмишдир. 1956-чы илдән «Вопросы философии» ... мәсләһәтчиси, шө'бә мүдиринин мүавини, мәс'ул катиби олмушдур. 1962-чи илдән «Проблемы мира и социализма» журналы редаксијасынын мәсләһәтчи-редактору, мәс'ул катибинин мүавини ишләмишдир. 1965-чи илдән Сов.ИКП МК катибинин көмәкчиси олмушдур. 1968-чи илдән «Вопросы философии» журналынын баш редактору, 1977-чи илдән исә «Проблемы мира и социализма» журналынын мәс'ул катиби, редаксија һеј'әтинин үзвү ... ССРИ Елмләр Академијасынын институтларында елми ишдә чалышмышдыр. 1986-чы илдән «Коммунист» журналынын баш редактору олмушдур. 1987-чи илдән Сов.ИКП МК-нын Баш катибинин көмәкчиси ишләмишдир. 1989-чу илдән «Правда» гәзетинин баш редакторудур, 1989—1990-чы илләрдә Сов.ИКП МК катиби олмушдур.

1986-чы илдән Сов.ИКП МК-нын үзвүдүр. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

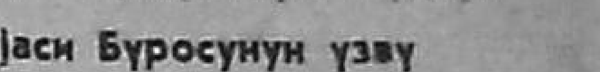

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Олег Семјонович ШЕНИН

1937-чи илдә Волгоград вилајәтиндә, Владимирскаја гәсәбәсиндә анадан олмушдур, русдур. 1962-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Краснојарск Мә'дән Техникумуну, Томск Иншаат Мүһәндисләри Институтуну вә Сов.ИКП МК јанында Ичтимаи Елмләр Академијасыны битирмишдир. Иншаатчы-мүһәндисдир.

1955-чи илдә Краснојарск дијарынын тикинтиләриндә ишләмәјә башламыш вә орада бригадирликдән тикинти трестинин мүдири вәзифәсинәдәк јүксәлмишдир. 1974-чү илдән партија ишиндә чалышмышдыр: Ачинск Шәһәр Партија Комитәсинин биринчи катиби, Сов.ИКП-нин Хакасија Вилајәт Комитәсинин икинчи катиби, Краснојарск Дијар Комитәсинин катиби, Хакасија Вилајәт Комитәсинин биринчи катиби олмушдур. 1987-чи илдән Сов.ИКП Краснојарск Дијар Комитәсинин биринчи катиби, 1990-чы илдән Краснојарск Дијар Халг Депутатлары Советинин сәдридир.

Партијанын XXVIII гурултајында Сов.ИКП МК-нын үзвү, МК-нын ијул (1990-чы ил) пленумунда Сов.ИКП МК катиби сечилмишдир. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү

Кенкади Иванович ЈАНАЈЕВ

1937-чи илдә Горки вилајәтинин Перевоз рајонундакы Перевоз кәндиндә анадан олмушдур, русдур. 1962-чи илдән Сов.ИКП-нин үзвүдүр. Горки Кәнд Тәсәррүфаты Институтуну вә Үмумиттифаг Гијаби Һүгуг Институтуну битирмишдир. Тарих елмләри намизәдидир.

Әмәк фәалијјәтинә 1959-чу илдә Горки вилајәтиндә техника тә'мири стансијасынын механикләшдирилмиш дәстәсинин рәиси кими башламышдыр. 1963-чү илдән комсомол ишиндә чалышмышдыр: ҮИЛККИ Горки Кәнд Вилајәт Комитәсинин икинчи катиби, Горки Вилајәт Комсомол Комитәсинин икинчи, биринчи катиби олмушдур. 1968-чи илдән ССРИ Кәнчләр Тәшкилатлары Комитәсинин сәдри, сонра Харичи Өлкәләрлә Совет Достлуг вә Мәдәни Әлагә Чәмијјәтләри Иттифагы рәјасәт һеј'әти сәдринин мүавини олмушдур. 1986-чы илдән һәмкарлар иттифагы ишиндә чалышмышдыр: ҮҺИМШ-нин катиби, сәдрин мүавини олмушдур. 1990-чы илдән ҮҺИМШ-нин сәдридир.

Партијанын XXVIII гурултајында Сов.ИКП МК-нын үзвү, МК-нын ијул (1990-чы ил) пленумунда Сов.ИКП МК катиби сечилмишдир. ССРИ халг депутатыдыр. Дөвләт мүкафатлары вардыр.

ҺУМАНИСТ, ДЕМОКРАТИК СОСИАЛИЗМӘ ДОҒРУ

(Әввәли 1-чи сәһифәдә)

тәшкилат формаларынын инкишафына рәвач верәчәк, елмдә бүрократизмин вә тајфабазлығын көкүнүн кәсилмәсинә чалышачагдыр; елмин експеримент базасынын мөһкәмләнмәсинә, китабханаларын, архивләрин, информасија техникасынын инкишафына көмәк едәчәкдир;

— әһалинин бүтүн тәбәгәләри үчүн мәдәнијјәт сәрвәтләриндән истифадәнин, сәнәткарын исте'дадына милли сәрвәт кими гајғы илә јанашылмасынын, ССРИ халгларынын мәдәни ирсинин горунуб сахланмасына гајғыкеш мүнасибәтин, һамылыгла естетик маарифләнмәнин, кәндин мәдәни саһәдәки кериликинин арадан галдырылмасынын тә'мин едилмәси;

— тәһсил, елм, мәдәнијјәт вә идман саһәсиндә фәалијјәти тәнзимләјән ганунверичилик актларынын һазырланмасы вә гәбул едилмәси.

СӘМӘРӘЛИ ИГТИСАДИЈЈАТ НАМИНӘ

Сосиал тәрәггинин е'тибарлы базасынын јарадылмасы игтисади мүнасибәтләри демократикләшдирмәји, адамларын тәшәббүскарлығыны вә ишкүзар фәаллығыны буховлардан әсл мә'нада хилас етмәји, јүксәк мәһсулдар әмәјин стимулларыны ишә салмағы тәләб едир. Игтисади системин јенидән гурулмасы саһәсиндә Сов.ИКП-нин тәклиф етдији програмын маһијјәти дә мәһз бундан ибарәтдир.

Саһибкар олмалы, әмәксевәрлији бәрпа етмәли. Партија белә һесаб едир ки, мүлкијјәтин рәнкарәнк вә бәрабәр һүгуглу формаларыны јаратмаг вә инкишаф етдирмәк, онларын интеграсијасына вә сәрбәст рәгабәтинә наил олмаг үчүн шәраит јарадылмалыдыр:

— дөвләт мүлкијјәти (Үмумиттифаг, республика, коммунал мүлкијјәти) рәсмијјәтчи-бүрократ мүлкијјәтдән гүввәдә олан ганунверичилик әсасында зәһмәткешләрин өзләринин идарә етдикләри ичтимаи мүлкијјәтә чеврилсин; зәһмәткеш коллективләринә дөвләт мүәссисәләрини вә әмлакыны ичарәјә көтүрмәк, сәнаје, тичарәт, хидмәт објектләрини алмаг һүгугу верилсин; мүәссисәләрин тәшкилинин сәһмдарлыг формасындан истифадә олунсун;

— кооператив мүлкијјәтинин, ичтимаи тәшкилатларын мүлкијјәтинин мүхтәлиф нөвләри, һабелә мүлкијјәтин шәрикли формалары инкишаф етдирилсин;

— мүлкијјәт формалары системиндә әмәјә әсасланан хүсуси мүлкијјәт дә өз јерини тутмалыдыр, о, халгын һәјатынын јахшылашдырылмасы үчүн ишләјә биләр.

Сов.ИКП учдантутма хүсусиләшдирмәнин, һәр һансы мүлкијјәт формаларынын зорла гәбул етдирилмәсинин әлејһинәдир.

Тәнзимләнән базара доғру. Базар игтисадијјаты халг тәсәррүфатынын идарә едилмәсинин өмрүнү баша вурмуш инзибати-амирлик системинин алтернативидир. Сов.ИКП мәрһәләләрлә базара кечмәјә тәрәфдар чыхараг зәрури һесаб едир:

— базар игтисадијјатына кечилмәсини тә'мин едән ганунверичилик вә һүгуг нормаларынын вә механизмләринин һазырланмасы сүр'әтләндирилсин;

— мүәссисәләрә, бүтүн әмтәә истеһсалчыларына мүлкијјәтин формаларындан асылы олмајараг мүстәгиллик, саһибкарлыг азадлығы верилсин, онлар арасында сағлам вә саф рәгабәтин инкишафына јардым көстәрилсин; дөвләт идарәетмә функсијалары билаваситә тәсәррүфат фәалијјәтиндән ајрылсын;

— истеһсал, банк вә сығорта иши, тичарәт, елми арашдырмалар инһисарсызлашдырылсын; кичик вә орта мүәссисәләр шәбәкәсинин инкишафына јардым көстәрилсин;

— базар мүнасибәтләринин дөвләт тәрәфиндән тәнзимләнмәси вәтәндашларын сосиал һүгугларынын мүдафиәсинә, халг тәсәррүфатында мүһүм структур дәјишикликләринин, елми-техники вә еколожи програмларын һәјата кечирилмәсинә, тәсәррүфатларарасы әлагәләр системиндә өлкәнин мәнафеләринин тә'мин едилмәсинә јөнәлдилсин. Магистрал нәглијјатын, рабитәнин, енеркети- [illegible] фат һесабы принсипләри вә әмәк коллективләринин өзүнүидарәси әсасында ваһид базар чәрчивәсиндә дөвләт тәрәфиндән идарә олунмасы сахланылсын;

— планлашдырма системиндә игтисади инкишафын стратеки перспективләринин вә дөвләт мәгсәдли програмларынын һазырланмасына, дөвләт сифаришләри, гијмәт, амортизасија, көмрүк сијасәти, веркиләр, кредит үчүн фаизләр вә с. васитәсилә игтисадијјатын долајысы илә тәнзимләнмәсинә кечилсин;

— конверсија едилән [illegible] кечилмәси, игтисадијјатын дүнја базарына ачыг олмасы тә'мин едилсин, мүәссисәләрин харичи игтисади [illegible]

һансы синфин, партијанын, груплашманын, идарәетмә бүрократијасынын диктатурасы истисна олунур, бүтүн вәтәндашларын дөвләт ишләриндә вә ичтимаи ишләрдә иштирак етмәси, һәр һансы вәзифәни тутмасы тә'мин едилир; дөвләт вә вәтәндашлар демократик јолла гәбул едилмиш ганунун сөзсүз алилији вә ганун гаршысында һамынын бәрабәрлији шәраитиндә гаршылыглы мәс'улијјәтлә бир-биринә бағлыдырлар;

— ичтимаи-сијаси тәшкилатларын Конститусија чәрчивәсиндә азад бәһсләшмәси;

— үмуми, бирбаша, бәрабәр сечки һүгугу принсипләринин һәјата кечирилмәси.

Демократијаны биз нәинки һүгуглар вә азадлыглар кими, һәм дә онларла үзви сурәтдә бағлы олан вәтәндаш мәс'улијјәти, ганунлара чидди әмәл олунмасы вә өзүнәнәзарәт кими баша дүшүрүк.

Һакимијјәтин ганунверичилик, ичра вә мәһкәмә һакимијјәтләринә **бөлүнмәси** гејри-мәһдуд сәлаһијјәтин әлә кечирилмәсинә, һакимијјәтдән суи-истифадә едилмәси һалларына имкан вермәмәк үчүн тә'минат јарадар, сәлаһијјәт даирәси илә мәс'улијјәт даирәси арасында дәгиг һәдд гојмаға имкан верәр. Партија ашағыдакылара тәрәфдар чыхыр:

— ганунверичилик просесинин демократик вә ачыг олмасы ашағыдан јухарыјадәк бүтүн Советләрин норма јарадычылығы вә нәзарәт функсијаларынын тамлығы, онларын е'тибарлы малијјә вә мадди базасынын формалашдырылмасы;

— ичра-сәрәнчам органларынын фәалијјәти һаггында Советләр гаршысында һәр ил һесабат верилмәси; ичра һакимијјәтинин фәалијјәти үзәриндә ганун чәрчивәсиндә ичтимаи нәзарәт;

— мәһкәмәнин вә прокурорлуғун мүстәгиллији, чәмијјәтдә онларын статусунун јүксәлдилмәси, процессуал ганунверичилијин тәкмилләшдирилмәси, тәгсирсизлик презумпсијасына, әдаләт мүһакимәси нормаларына вә мүдафиә һүгугуна чидди әмәл едилмәси; ислаһ-әмәк системинин тә'сирли олмасы; совет вәтәндашлығындан әсассыз мәһруметмә актларынын ләғв олунмасы;

— мүсабигә әсасында формалашдырылан, ганун чәрчивәсиндә нүмајәндәли органларын вә ичтимаијјәтин нәзарәти алтында олан динамик, мүасир дөвләт апараты јарадылмасы.

ӨЛКӘНИН ТӘҺЛҮКӘСИЗЛИЈИ

Нә гәдәр ки, силаһлы мүнагишәләр тәһлүкәси мөвчуддур, өлкәјә е'тибарлы мүдафиә кәрәкдир. Партија ашағыдакылары зәрури һесаб едир:

— јени мүдафиә доктринасы вә ағлабатан зәрурилик принсипи, һәрби гуручулугда кејфијјәт параметрләринә үстүнлүк верилмәси әсасында һәрби ислаһат кечирилмәси;

— өлкәнин мүдафиәсинин вә тәһлүкәсизлијинин, Силаһлы Гүввәләрин гуручулуғунун, һазырланмасынын вә онлардан истифадә едилмәсинин принсипиал мәсәләләринин јалныз ССР Иттифагынын сәлаһијјәтиндә сахланылмасы;

— һәрби гуллугчуларын вә онларын аиләләринин сосиал мүдафиәсинин мөһкәмләндирилмәси (о чүмләдән һәрби гуллугчуларын һәјатынын вә сағламлығынын сығорталанмасы) вә һәрби гуллугчуларын, онларын аиләләринин мәишәт шәраитинин јахшылашдырылмасы;

— ордудан јалныз тә'јинатына көрә, ганунверичилијә там мүвафиг сурәтдә истифадә едилмәси;

— мүдафиә саһәсинә тә'сирли сијаси рәһбәрлик едилмәси вә дөвләтләр арасында әлдә едилмиш е'тимад сәвијјәси нәзәрә алынмагла бу идарәнин фәалијјәтинин максимум ачыг олмасы; һәрби идарәнин али һакимијјәт органларынын нәзарәти алтында олмасы;

— Силаһлы Гүввәләрдәки партија тәшкилатлары вә коммунистләр васитәсилә шәхси һеј'әтә Сов.ИКП-нин идеја тә'сиринин мөһкәмләндирилмәси;

— дөвләт конверсија програмынын һәјата кечирилмәси вә сәрбәстләшән гурғулардан мүлки истеһсалда истифадә олунмасы вә ишчиләрин сосиал мүдафиәсинин тә'мин едилмәси.

Мүасир шәраитдә Конститусија гурулушуну мүдафиә етмәјин, ичтимаи асајиши горумағын чох зәрури тә'сисаты олан дахили ишләр вә дөвләт тәһлүкәсизлији органлары јалныз ганун чәрчивәсиндә вә нүмајәндәли һакимијјәт органларынын нәзарәти алтында фәалијјәт көстәрмәлидирләр. Һүгуг мүһафизә органларынын ишчиләринин пешә һазырлығы сәвијјәсини вә мадди тә'минатыны јүксәлтмәк лазымдыр.

СУВЕРЕН [illegible]

БӘШӘРИЈЈӘТИН ДИНЧ ИНКИШАФЫНА ДОҒРУ

Партија һесаб едир ки, ССРИ-нин харичи сијасәт стратекијасы сүлһ, әмәкдашлыг, гаршылыглы фәалијјәт, тәрәгги вә һуманизм идејаларыны әсас көтүрмәли; өлкәмизин дахилиндә јенидәнгурма просесләринә, бејнәлхалг сабитлијин тә'мин олунмасына һәр васитә илә көмәк етмәлидир.

Харичи сијасәтин јөнүмләри. Һамылыгла тәһлүкәсизлији мөһкәмләндирмәк мәгсәди илә партија ашағыдакылара тәрәфдар чыхыр:

— бејнәлхалг мүнасибәтләрин һәрбисизләшдирилмәси саһәсиндә мүвәффәгијјәтлә башланмыш ишин чиддијјәтлә давам етдирилмәси; силаһларын вә силаһлы гүввәләрин мүдафиә үчүн ағлабатан зәрурәт һәдләринәдәк ихтисар едилмәси; зор ишләдилмәсинин вә зор ишләдиләчәји илә һәдәләмәнин дүнја практикасындан тамамилә истисна олунмасы; һәрби гаршыдурманын даһа да азалдылмасы, сонра исә тамамилә ләғв едилмәси;

— мүнагишәләрин вә бејнәлхалг сәбатсызлығын гаршысыны алмаг үчүн бүтүн тәрәфләрин мәнафејинин таразлығы әсасында глобал вә рекионал тәһлүкәсизлик структурларынын јарадылмасы;

— дөвләтләр арасында мүнасибәтләр үчүн сосиал-сијаси јол сечилмәсинин сәрбәстлијинә, суверенлијә вә истиглалијјәтә, дүнјанын бүтүн өлкәләри илә әмәкдашлығын вә ортаглығын инкишафына тә'минат верән һүгуги база јарадылмасы;

— Совет—Америка мүнасибәтләринин даһа да нормаллашдырылмасы вә әмәли партнјорлуг мәчрасына кечирилмәси; Үмумавропа просесиндә тәшәббүскарлыгла иштирак едилмәси вә Авропанын тарихән парчаланмасынын арадан галдырылмасы; Шәрги Авропа өлкәләри илә сијаси вә игтисади әмәкдашлығын јени формаларынын инкишаф етдирилмәси; ЧХР илә мүнасибәтләрдә мүсбәт мејлләрин һәр васитә илә мөһкәмләндирилмәси; Асија — Сакит океан рекионуну сүлһ вә әмәкдашлыг зонасына чевирмәк мәгсәди илә һәмин рекионда фәал сијасәт апарылмасы; мәһәлли мүнагишәләрин сијаси јолла арадан галдырылмасында иштирак; блоклара гошулмамаг һәрәкаты илә гаршылыглы фәалијјәт, инкишаф етмәкдә олан өлкәләрлә әмәкдашлыг.

Бејнәлхалг әмәкдашлығын јени кејфијјәтинә доғру. Партија белә һесаб едир ки, бәшәријјәтин гаршысында дуран үмуми проблемләрин һәллиндә бејнәлхалг бирлијин бүтүн үзвләринин сә'јләрини бирләшдирмәк һәјати зәрурәтдир.

Партија ашағыдакылара тәрәфдар чыхыр:

— тәбии мүһити сағламлашдырмаг вә еколожи фәлакәти совушдурмаг саһәсиндә фәал әлбир тәдбирләр көрүлмәси;

— ачлығы, диләнчилији, күтләви епидемијалары, ағыр хәстәликләри, наркоманлығы, бејнәлхалг терроризми, дүнјанын мүхтәлиф јерләринин инкишафында бөһранлы ујғунсузлуглары арадан галдырмаг саһәсиндә бејнәлхалг бирлијин сә'јләриндә өлкәмизин иштирак етмәси;

— дүнја тәсәррүфат әлагәләринин интенсив кенишләндирилмәси, елми-техники вә игтисади мүбадилә, һуманитар саһәдә әлагәләрин инкишафы үчүн әнкәлләрин арадан галдырылмасы;

— бәшәријјәтин кәләчәји үчүн тарихи мәс'улијјәт мөвгејиндән чыхыш едән рекионал вә глобал мигјаслы бүтүн бејнәлхалг тәшкилатларла гаршылыглы фәалијјәт вә әмәкдашлыг.

Сов.ИКП фәһлә һәрәкатында тарихән парчаланманын арадан галдырылмасы уғрунда, коммунист, сосиалист, сосиал-демократ, милли демократ партијалары илә, сүлһ, демократија вә сосиал тәрәгги мөвгеји тутан бүтүн тәшкилатларла вә һәрәкатларла әмәкдашлығын инкишаф етдирилмәси уғрунда чыхыш едир.

ПАРТИЈАНЫН ЈЕНИЛӘШДИРИЛМӘСИ

Узун илләр инзибатчылыг-амирлик системинин өзәји олдуғуна көрә партија өзү чидди деформасијаја уғрамышдыр. Һәддән артыг мәркәзләшдирмә, тәнгиди фикрин сусдурулмасы партијадахили мүнасибәтләрә чох пис тә'сир көстәрмишдир. Бир сыра партија рәһбәрләринин идеја вә әхлаги симасыны итирмәси бөјүк зијан вурмушдур.

Гурултај гејд едир ки, һаким партија кими Сов.ИКП өлкәдә јаранмыш вәзијјәт үчүн сијаси вә мә'нәви мәс'улијјәт дашыјыр. О өзү өлкәнин партија-дөвләт рәһбәрлијинин јол вердији сәһвләри ачыгча сөјләмиш, сталинчилијин чинајәтләрини, инсан һүгугларынын кобудча-

ПАРТИЈАНЫН ДЕМОКРАТИКЛӘШДИРИЛМӘСИ

Сов.ИКП партијадахили мүнасибәтләри лап дәриндән демократикләшдирмәсә, чәмијјәтдә өз ролуну һәјата кечирә билмәјәчәкдир.

Сов.ИКП демократик мәркәзијјәтин инзибатчылыг-амирлик системи шәраитиндә тәшәккүл тапмыш формасыны, сәрт мәркәзләшдирмәни гәтијјәтлә рәдд едир, рәһбәр ишчиләрин сечилмәси вә дәјишдирилмәси, ашкарлыг вә һесабат, азлығын чохлуға табелији, азлығын өз бахышларыны мүдафиә етмәк, о чүмләдән партијанын күтләви информасија органларында мүдафиә етмәк һүгугу кими демократик принсипләри мүдафиә едир.

Партијада демократикләшдирмә дедикдә үмумпартија дискуссијалары вә рекионал дискуссијалар, референдумлар васитәсилә Сов.ИКП-нин сијасәтинин формалашдырылмасында онун бүтүн үзвләринин вә структурларынын иштиракы; ајры-ајры коммунистләрин вә групларын платформаларда өз фикирләрини ифадә етмәк һүгугу; бүтүн партија органларынын ишиндә коллективлик вә ачыглыг, тәнгид азадлығы нәзәрдә тутулур. Партијадахили мүнасибәтләрин вә партијанын фәалијјәтинин дәриндән јенидән гурулмасы Сов.ИКП сыраларынын демократик бирлијинин тә'мин едилмәсинә, фраксијалара парчаланманын гаршысынын алынмасына јөнәлдилмишдир.

Партија сыраларына тәзә гүввәләр чәлб едилмәси, партијанын кадр тәркибинин чаванлашдырылмасы Сов.ИКП-ни јениләшдирмәјин мүһүм амилидир.

Сов.ИКП-нин тәмәлини илк тәшкилатлар тәшкил едирләр. Онлар конкрет шәраитдән асылы олараг вәзифәләрини вә фәалијјәт формаларыны, өз органларынын вә апаратларынын структуруну вә сај тәркибини, јығынчаглар, сијаси тәдбирләр кечирилмәсинин вахтыны вә гајдасыны мүстәгил мүәјјән едирләр, Сов.ИКП-јә гәбулда гәти сөз демәк һүгугуна маликдирләр. Сов.ИКП Низамнамәсинин вердији сәлаһијјәтләр дахилиндә онларын гәбул етдикләри гәрарлар јухары органлар тәрәфиндән ләғв едилә билмәз.

Партијанын гурулушунун әрази-истеһсал принсипи тәсһиһ едилмәлидир. Истеһсалат коллективләриндә вә башга коллективләрдә партија тәшкилатларыны сахламагла бәрабәр, әһалинин јашајыш јерләриндә кедән сечкигабағы мүбаризәнин күчләнән әһәмијјәтини нәзәрә алмагла күчлү, фәал әрази илк тәшкилатларынын јерләшдирилмәсинә дә башлыча диггәт јетирмәк лазымдыр. Сов.ИКП үзвүнүн ихтијары вардыр ки, иш апарачағы илк тәшкилаты — истеһсалат, әрази тәшкилатыны вә ја һәм бир, һәм дә дикәр тәшкилаты өзү сечсин. Мәгсәдә, пешә марағына вә дикәр мараг даирәләринә көрә үфги структурларын — партија клубларынын, партија тәшкилаты катибләри шураларынын вә башга бирликләрин јарадылмасынын вә фәалијјәтинин сәрбәстлији тә'мин едилир.

Гурултај ордуда, Дөвләт Тәһлүкәсизлији Комитәсиндә, Дахили Ишләр Назирлијиндә олан коммунистләри партија үзвү олмаг, партија тәшкилатлары јаратмаг, еләчә дә сијаси фәалијјәтин башга формалары илә мәшғул олмаг һүгугундан мәһрум етмәји дүзкүн сајмыр. Лакин һәмин тәшкилатлар дөвләт-инзибатчылыг органларындан, о чүмләдән Силаһлы Гүввәләрин, Дахили Ишләр Назирлијинин вә Дөвләт Тәһлүкәсизлији Комитәсинин шәхси һеј'әтинин мә'нәви-сијаси тәрбијәси илә мәшғул олан һәрби-сијаси органлардан ајрылмалыдырлар.

Гурултај партија комитәләри катибләринин, партија мәчлисләри нүмајәндәләринин намизәдликләр сәрбәст көстәрилмәклә кизли сәсвермә јолу илә, бирбаша, бир гајда олараг алтернатив әсасда сечилмәсинә тәрәфдар чыхыр. Сечкиләрин конкрет гајдасыны коммунистләр мүәјјән едирләр.

Партија нәзарәти дә демократик олмалыдыр. Мәркәзи нәзарәт органы, республика, дијар, вилајәт, маһал, шәһәр, рајон нәзарәт органлары мүстәгил сурәтдә сечилирләр, партија комитәләриндән асылы дејилдирләр вә анчаг онлары сечмиш гурултајлара вә конфранслара һесабат верирләр.

Гаршыја гојулмуш вәзифәләрин јеринә јетирилмәси үчүн сечкили партија органы бүдчә чәрчивәсиндә тәшкилатчылыг вә мәсләһәтчилик функсијаларыны јеринә јетирән апарат формалашдырыр.

Мүстәгиллик вә бирлик. ССР Иттифагынын јениләшмәси просесиндә мүттәфиг республикаларын коммунист партијаларынын мүстәгиллији тә'мин едилмәли, бу мүстәгиллик Сов.ИКП-нин башлыча Програм вә Низамнамә принсипләри базасында партијанын бирлији илә диалектик сурәтдә ујғунлашдырылмалыдыр. Республикаларын коммунист партијалары өз програм вә норматив сәнәдлә-

— истеһсал, банк вә сығорта иши, ... тиҹарәт, ... арашдырмалар инһисарсызлашдырылсын; кичик вә орта мүәссисәләр шәбәкәсинин инкишафына јардым көстәрилсин;

— базар мүнасибәтләринин дөвләт тәрәфиндән тәнзимләнмәси вәтәндашларын сосиал һүгугларынын мүдафиәсинә, халг тәсәррүфатында мүһүм структур дәјишикликләринин, елми-техники вә еколожи програмларын һәјата кечирилмәсинә, тәсәррүфатлараррасы әлагәләр системиндә өлкәнин мәнафеләринин тә'мин едилмәсинә јөнәлдилсин. Магистрал нәглијјатын, рабитәнин, енеркетиканын вә мүдафиә комплекси мүәссисәләринин тәсәррүфат һесабы принсипләри вә әмәк коллективләринин өзүнүидарәси әсасында ваһид базар чәрчивәсиндә дөвләт тәрәфиндән идарә олунмасы сахланылсын;

— планлашдырма системиндә игтисади инкишафын стратежи перспективләринин вә дөвләт мәгсәдли програмларынын һазырланмасына, дөвләт сифаришләри, гијмәт, амортизасија, көмрүк сијасәти, веркиләр, кредит үчүн фаизләр вә с. васитәсилә игтисадијјатын долајысы илә тәнзимләнмәсинә кечилсин;

— конверсија едилән маната кечилмәси, игтисадијјатын дүнја базарына ачыг олмасы тә'мин едилсин, мүәссисәләрин харичи игтисади фәалијјәти, мүтәрәгги технолокијалары тезликлә тәтбиг етмәк вә базары боллашдырмаг мәгсәдилә харичи капиталын чәлб едилмәси үчүн әлверишли шәраит јарадылсын.

Базар вә горујучу механизмләр. Сов.ИКП базара кечидин сон мәгсәд олмајыб сосиал проблемләри һәлл етмәк васитәси олдуғуну нәзәрә алараг вә бу кечидин мәнфи нәтичәләр верә биләчәјини нәзәрдә тутараг тәклиф едир:

— малларын вә хидмәтләрин пәракәндә гијмәтләринин дәјишдирилмәси илә әлагәдар әһалинин иткиләри өдәнилсин; истеһлак гијмәтләринин артмасындан асылы олараг әһалинин пул кәлиринин индексләшдирилмәсинин чевик системи тәтбиг олунсун;

— адамларын мәшғуллуғунун сахланылмасынын, ишә дүзәлдилмәсинин вә пешә саһәсиндә јенидән һазырланмасынын тә'сирли механизми јарадылсын; мүвәггәти мәшғулсузлуг, јенидән тә'лим вә ихтисасы дәјишдирмә дөврүндә мүавинәт верилмәси тәтбиг едилсин;

— базар мүнасибәтләрини тәнзимләјән ганунлара әмәл олунмасы үзәриндә ичтимаи нәзарәт вә дөвләт нәзарәти тә'мин едилсин.

Аграр сијасәти. Бурада партија ашағыдакы принсипләри әсас көтүрүр:

— халг депутатлары Советләринин торпаг барәсиндә сәрәнчам вермәк һүгугунун, дөвләт, коллектив вә фәрди тәсәррүфатларын торпаға саһиб олмаг вә ондан истифадә етмәк һүгугларынын горунмасы;

— шәһәрлә кәнд арасында игтисади мүнасибәтләрдә тәнлијин тә'мин едилмәси;

— торпагда тәсәррүфатчылыға аид ишләрдә һәр һансы амирлијин вә инзибатчылығын истисна едилмәси, кәндлинин азад јол сечмәсинә бел бағланылмасы; истәр ичтимаи — колхоз вә совхоз тәсәррүфатынын, истәрсә дә јени бәргәрар олан фәрди, аилә, ичарә тәсәррүфатынын инкишафы үчүн бәрабәр имканлар тә'мин едилмәси;

— тәсәррүфатчылығын бүтүн формаларынын тәләбаты нәзәрә алынмагла аграр-сәнаје комплекси мадди-техники базасынын инкишафына үстүнлүк верилмәсинин тә'мин едилмәси;

— һәр бир кәнд сакининә вә ја кәнддә јашамаг вә ишләмәк истәјәнләрә ев вә һәјәт салмаг имканы верилмәси, кәндин сосиал абадлығынын јахшылашдырылмасы, торпагла бағлы әмәјин сосиал чәһәтдән чазибәдар вә игтисади чәһәтдән сәмәрәли едилмәси.

ӘСЛ ХАЛГ ҺАКИМИЈЈӘТИНӘ ДОҒРУ

Вәтәндаш чәмијјәти вә һүгуги дөвләт. Партија ардычыл сурәтдә ашағыдакылар уғрунда чыхыш едир:

— вәтәндаш чәмијјәтинин формалашдырылмасы; бурада инсан дөвләт наминә дејил, дөвләт инсан наминә мөвчуддур; бүтүн сосиал груплар вә бирликләр ганунла тә'мин едилмиш һүгуга вә фактик имкана — өз мәнафеләрини ифадә етмәк вә горумаг һүгугуна вә имканына маликдирләр;

— һүгуги дөвләтин мөһкәмләндирилмәси; бурада һәр

— мүдафиә саһәсинә тә'сирли сијаси рәһбәрлик едилмәси вә дөвләтләр арасында әлдә едилмиш е'тимад сәвијјәси нәзәрә алынмагла бу идарәнин фәалијјәтинин максимум ачыг олмасы; һәрби идарәнин али һакимијјәт органларынын нәзарәти алтында олмасы;

— Силаһлы Гүввәләрдәки партија тәшкилатлары вә коммунистләр васитәсилә шәхси һеј'әтә Сов.ИКП-нин идеја тә'сиринин мөһкәмләндирилмәси;

— дөвләт конверсија програмынын һәјата кечирилмәси вә сәрбәстләшән гурғулардан мүлки истеһсалда истифадә олунмасы вә ишчиләрин сосиал мүдафиәсинин тә'мин едилмәси.

Мүасир шәраитдә Конститусија гурулушуну мүдафиә етмәјин, ичтимаи асајиши горумағын чох зәрури тә'сисаты олан дахили ишләр вә дөвләт тәһлүкәсизлији органлары јалныз ганун чәрчивәсиндә вә нүмајәндәли һакимијјәт органларынын нәзарәти алтында фәалијјәт көстәрмәлидирләр. Һүгуг мүһафизә органларынын ишчиләринин пешә һазырлығы сәвијјәсини вә мадди тә'минатыны јүксәлтмәк лазымдыр.

СУВЕРЕН РЕСПУБЛИКАЛАРЫН ЈЕНИЛӘШДИРИЛМИШ ИТТИФАГЫНА ДОҒРУ

Халгларын көнүллү иттифагы уғрунда. Сов.ИКП һесаб едир ки, мәркәздәнгачма мејлләринин инкишафына јалныз ССР Иттифагынын халглары вә милли-дөвләт гурумлары арасында гаршылыглы мүнасибәтләрин демократикләшдирилмәси, бүтүн рекионларын игтисадијјатынын уғурлу инкишафы вә ваһид Үмумиттифаг базары әсасында сон гојула биләр. Партија милләтләрин өз мүгәддәратыны тә'јин етмәк, һәтта ССРИ-дән ајрылмаг һүгугунун тәсдиг едилмәсини әсас көтүрүр, лакин ССРИ-дән чыхмаг һүгугуну бунун мәгсәдәујғунлуғу илә гарышдырмыр. Партија һесаб едир ки, халгларын өз мәнафеләри вә дүнја просесләринин бирләшмәјә доғру мејли әсас көтүрүләрәк динамик чохмилләтли дөвләт кими јениләшдирилмиш иттифагын тамлығыны горујуб сахламаг вачибдир. Сов.ИКП өлкәнин бүтүн милләтләринин вә халгларынын достлуғуна вә бејнәлмиләл бирлијинә тәрәфдар чыхыр.

Партија мүттәфиг республикаларын суверенлијини мөһкәмләтмәк хәтти јеридәчәкдир. О, республикаларын өз араларында вә бүтөвлүкдә иттифаг илә әлагәләринин сијаси вә һүгуги чохвариантлығыны, мүәссисәләрин игтисади мүстәгиллији әсасында онларын гаршылыглы тәсәррүфат мүнасибәтләринин рәнкарәнклијини тәклиф едир.

Сов.ИКП мухтар республикаларын, мухтар вилајәтләрин вә маһалларын Конститусија статусунун јүксәлдилмәсинә, һүгугларынын кенишләндирилмәсинә тәрәфдардыр.

Партија бүтүн милләтләрин вә халгларын инкишафы үчүн әлверишли шәраит тә'мин едилмәсини зәрури һесаб едир:

— инзибати-әрази статусу олмајан мәдәни-милли бирликләрин һүгуги тә'минатларыны, онларын ССР Иттифагынын вә республикаларын дөвләт һакимијјәти органларына ганун лајиһәләри вермәк, бу органларда нүмајәндәлик нормаларына малик олмаг һүгугуну мөһкәмләтмәк;

— һәјат мүһитинин горунмасына, азсајлы халгларын нормал инкишафыны тә'мин едән шәраитин тәкрар јарадылмасына тәкан верән игтисади, һүгуги, еколожи характерли тә'чили тәдбирләр көрмәк;

— кечмишдә сүркүн едилмиш халгларын тарихи вәтәнә вә ја ән'әнәви јашајыш јерләринә гајытмаг һүгугуну, һабелә вәтәндашларын харичдән тарихи вәтәнә гајытмаг һүгугуну тәсдиг етмәк.

Инсан һүгуглары вә милләтләрин һүгуглары. Сов.ИКП ашағыдакылар уғрунда чыхыш едир:

— һәр бир адамын һүгугларынын үстүнлүјүнү тәсдиг етмәклә, онлары дөнмәдән вә сөзсүз тә'мин етмәклә милләтләрин һүгугларынын кенишләндирилмәси уғрунда;

— вәтәндашларын милли мәнсубијјәтинә көрә онларын һүгуг бәрабәрсизлијинә јол верән һәр чүр һүгуги нормаларын вә ганунларын гүввәдә олмасына гаршы, фәрди милли мүгәддәраты тә'јин етмәкдә там азад јол сечмәк уғрунда;

— республикаларын һүгуги нормалары вә ганунлары гәбул едиләркән әһалинин бүтүн етномилли групларынын мәдәни ән'әнәләринә вә мәнафеләринә һөрмәт едилмәси уғрунда.

... фәалијјәт ...

Сов.ИКП фәһлә һәрәкатында тарихән парчаланманын арадан галдырылмасы уғрунда, коммунист, сосиалист, сосиал-демократ, милли демократ партијалары илә, сүлһ, демократија вә сосиал тәрәгги мөвгеји тутан бүтүн тәшкилатларла вә һәрәкатларла әмәкдашлығын инкишаф етдирилмәси уғрунда чыхыш едир.

ПАРТИЈАНЫН ЈЕНИЛӘШДИРИЛМӘСИ

Узун илләр инзибати-амирлик системинин ... ји олдуғуна көрә партија өзү чидди деформасијаја уғрамышдыр. Һәддән артыг мәркәзләшдирмә, тәнгиди фикрин сусдурулмасы партијадахили мүнасибәтләрә чох пис тә'сир көстәрмишдир. Бир сыра партија рәһбәрләринин идеја вә әхлаги симасыны итирмәси бөјүк зијан вурмушдур.

Гурултај гејд едир ки, һаким партија кими Сов.ИКП өлкәдә јаранмыш вәзијјәт үчүн сијаси вә мә'нәви мәс'улијјәт дашыјыр. О өзү өлкәнин партија-дөвләт рәһбәрлијинин јол вердији сәһвләри ачыгча сөјләмиш, сталинчилијин чинајәтләрини, инсан һүгугларынын кобудчасына позулмасыны писләмишдир. Лакин гурултај истәр кечмиш нәсилләрә, истәрсә дә индики нәслә мәнсуб виҹданлы коммунистләрин үнванына уҹдантутма иттиһамлар јағдырылмасынын гәти әлејһинә чыхыр. Милјонларла коммунист халга тәмәннасыз хидмәт етмиш, фәдакарчасына ишләмиш, Вәтәнин азадлығы вә истиглалијјәти уғрунда мәрдликлә чарпышмышдыр. Сов.ИКП-дә мүтәрәгги гүввәләр һәмишә олмушдур вә мәһз онлар чәмијјәтин јенидән гурулмасы тәшәббүсүнү ирәли сүрмүшләр вә бу ишә башчылыг едирләр.

Сов.ИКП сијаси вә идеоложи инһисарчылыгдан, дөвләт вә тәсәррүфат идарәси органларынын әвәзинә иш көрмәкдән гәтијјәтлә имтина едир. Дәјишикликләрин динамикасы тәләб едир ки, Сов.ИКП фәһлә синфинин, кәндлиләрин, зијалыларын һәјати мәнафејини ифадә едән вә горујан, вәтәндаш чәмијјәти чәрчивәсиндә һәрәкәт едән әсл сијаси партијаја сүр'әтлә чеврилсин.

ЧӘМИЈЈӘТДӘ ПАРТИЈАНЫН РОЛУ

Сов.ИКП елә бир сијаси тәшкилата чеврилмәкдәдир ки, башга ичтимаи-сијаси гүввәләрлә азад јарышда сијаси лидерлик һүгугуну өз әмәли фәалијјәти илә, чәмијјәтин инкишафы проблемләринин һәллинә әмәли мүнасибәти илә горујачагдыр.

Партија ашағыдакы функсијалары һәјата кечирир:

Нәзәри. Чәмијјәтин инкишафынын објектив мејлләрини елми сурәтдә тәһлил етмәк, онун перспективләрини нәзәри гајдада гијмәтләндирмәк, мүхтәлиф сосиал групларын марағыны өјрәнмәк вә нәзәрә алмаг әсасында о, сосиализми јениләшдирмәјин стратекијасыны вә тактикасыны, сосиал-игтисади, сијаси вә башга програмлары һазырлајыр.

Идеоложи. Партија өз дүнјакөрүшүнү вә мә'нәви дәјәрләрини горујур, өз програм мәгсәдләрини вә сијасәтини тәблиғ едир, вәтәндашлары Сов.ИКП-нин тәрәфинә чағырыр вә онун сыраларына чәлб едир.

Сијаси. Сов.ИКП һәр күн күтләләр арасында, әмәк коллективләриндә иш апарыр, ичтимаи тәшкилатларла вә һәрәкатларла гаршылыглы әлагәни саһмана салыр, сечкиләрдә бүтүн пилләләрдән олан һакимијјәт органларында мандата јијәләнмәк уғрунда мүбаризә апарыр вә галиб кәлдикдә мүвафиг ичрачы органлар формалашдырыр, парламент фәалијјәти илә мәшғул олур, өз сечкигабағы програмыны јеринә јетирир.

Тәшкилати. Сов.ИКП өз програм мәрамларынын вә гәрарларынын реаллашмасы үчүн тәшкилати иш апарыр. Кадр ишиндә партија формализмдән, номенклатура ме'јарындан имтина едир. Дөвләт һакимијјәти вә идарәси органларында кадр мәсәләләринә аид гәрарлар гәбул едилмәси сәлаһијјәти һәмин органлара мәхсусдур, партијанын өзүндә исә бу сәлаһијјәт јухары инстансијалардан партија тәшкилатларына, бүтүн коммунистләрә кечир.

Мүасир шәраитдә бүтүн сәвијјәләрдән олан Советләрдә партија фраксијалары вә партијалараррасы блоклар јаратмаг зәрурәти мејдана чыхмышдыр, һәмин фраксија вә блокларда иштирак едәркән коммунистләр өз сечичиләринин ирадәсини, Сов.ИКП-нин програм мәгсәдләрини рәһбәр тутмалыдырлар.

Гурултај партија комитәләри катибләринин, партија мәчлисләри нүмајәндәләринин намизәдликләр сәрбәст көстәрилмәклә кизли сәсвермә јолу илә, бирбаша, бир гајда олараг алтернатив әсасда сечилмәсинә тәрәфдар чыхыр. Сечкиләрин конкрет гајдасыны коммунистләр мүәјјән едирләр.

Партија нәзарәти дә демократик олмалыдыр. Мәркәзи нәзарәт органы, республика, дијар, вилајәт, маһал, шәһәр, рајон нәзарәт органлары мүстәгил сурәтдә сечилирләр, партија комитәләриндән асылы дејилдирләр вә анчаг онлары сечмиш гурултајлара вә конфрансларa һесабат ...

Гаршыја гојулмуш вәзифәләрин јеринә јетирилмәси үчүн сечкили партија органы бүдчә чәрчивәсиндә тәшкилатчылыг вә мәсләһәтчилик функсијаларыны јеринә јетирән апарат формалашдырыр.

Мүстәгиллик вә бирлик. ССР Иттифагынын јениләшмәси просесиндә мүттәфиг республикаларын коммунист партијаларынын мүстәгиллији тә'мин едилмәли, бу мүстәгиллик Сов.ИКП-нин башлыча Програм вә Низамнамә принсипләри базасында партијанын бирлији илә диалектик сурәтдә ујғунлашдырылмалыдыр. Республикаларын коммунист партијалары өз програм вә норматив сәнәдләрини һазырлајыр, һәмин сәнәдләрә мүвафиг сурәтдә сијаси, тәшкилатчылыг, кадр, нәшријјат вә малијјә-тәсәррүфат мәсәләләрини өзләри һәлл едир, республикаларын дөвләт гуручулуғу, сосиал-игтисади вә мәдәни инкишафы саһәсиндә партијанын хәттини јеридир, башга партијаларла вә ичтимаи һәрәкатларла, о чүмләдән харичдәки партија вә һәрәкатларла әлагә сахлајырлар. Мүттәфиг республикаларын коммунист партијаларынын рәһбәрләри Сов.ИКП МК Сијаси Бүросунун тәркибинә дахил олурлар. Республика Коммунист Партијасынын Мәркәзи Комитәси партијанын мәркәзи рәһбәр органларынын гәрары илә разылашмадыгда мәсәләнин Сов.ИКП МК пленумунда вә ја Сов.ИКП МК-нын вә Мәркәзи тәфтиш комиссијасынын бирләшмиш пленумунда мүзакирә олунмасыны тәләб етмәк ихтијарына маликдир.

ПАРТИЈА ВӘ ИЧТИМАИ ТӘШКИЛАТЛАР

Сов.ИКП сосиализм тәмајүллү һәрәкатларла вә тәшкилатларла әмәкдашлыға, бүтүн мүтәрәгги идеја-сијаси чәрәјанларла диалога вә бәрабәр һүгуглу партнјорлуға чан атыр. Партија онларла сијаси блоклар јаратмаға һазырдыр.

Сов.ИКП үзвләри ганун чәрчивәсиндә һәрәкәт едән күтләви һәрәкатларда иштирак едирләр. Лакин партија коммунистләрин башга партијаларда, һабелә шовинизми, милләтчилији, иргчилији, сосиализмә зидд идејалары тәблиғ едән тәшкилатларда үзв олмасыны јолверилмәз сајыр.

Сов.ИКП фәһлә вә кәндли һәрәкатларынын дирчәлдилмәсинә, зијалыларын ичтимаи фәаллығынын инкишафына көмәк едәчәкдир.

Сов.ИКП һәмкарлар иттифагларынын јениләшмәсини алгышлајыр, зәһмәткешләрин мәнафеји наминә, онларын һүгуг вә азадлыгларынын горунмасы наминә фәал һәрәкәт етмәк нијјәтини мүдафиә едир.

Сов.ИКП комсомола кәнчләрин мүстәгил ичтимаи-сијаси коммунист тәшкилаты кими бахыр, партијанын сијасәтинин һазырланмасында вә һәјата кечирилмәсиндә онун билаваситә иштирак едәчәјини көзләјир. Партија вә комсомол тәшкилатлары өз мүнасибәтләрини сијаси мүттәфигләр кими гурмағы өјрәнмәлидирләр. Јени кәнчләр тәшкилатларынын мејдана кәлмәсини баша дүшмәк, онларын сосиализм вә үмумһуманист тәмајүлүнүн формалашмасына, кәнчләрдә халгын мүгәддәраты илә бағлылыг һисси тәрбијә олунмасына көмәк етмәк лазымдыр. Сов.ИКП өзүнүн бүтүн тәшкилатларыны кәнчләрин проблемләринә доғру гәти дөнүш етмәјә истигамәтләндирир. Бу зәрурәт партијанын өзүнүн мәнафејиндән дә ирәли кәлир: кәнчләрсиз бизим кәләчәјимиз јохдур.

* * *

Сов.ИКП-нин идеја-нәзәри мөвгеји вә сијаси мәгсәдләри бунлардыр, коммунистләр, партија тәшкилатлары вә партија органлары Сов.ИКП-нин јени Програмы гәбул едиләнәдәк өзләринин әмәли ишиндә бунлары рәһбәр тутмалыдырлар. Гурултај үмид едир ки, өлкәнин јенидәнгурма уғрунда, чәмијјәтимизин јениләшдирилмәси уғрунда чыхыш едән бүтүн демократик гүввәләри бу мөвгеји вә мәгсәдләри мүдафиә едәчәкләр.

Президентлә көрүш

Өлкәмиздә илк дәфә олараг «Илин мүәллими» Үмумиттифаг мүсабигәси кечирилмишдир. Мүсабигәнин әсас мәгсәди мүәллим пешәсинин ичтимаи әһәмијјәтини тәблиғ етмәкдән, онун нүфузуну јүксәлтмәкдән, мүәллим әмәјиндә јарадычылығы һәвәсләндирмәкдән ибарәтдир.

Мүсабигәдә мүттәфиг республикаларын әксәријјәтиндән он минләрлә мүәллим иштирак етмишдир. Педагогика саһәсиндә бир чох јени simалар ашкар олунмушдур. Јарадычылыг һесабатлары вә тапшырыглары, мүсабигә дәрсләри вә мүнсифләр һеј'әти илә сөһбәтләр архада галмышдыр. Нәтичәдә Тула вилајәтинин Черн рајонундакы Попов кәнд орта мәктәбинин отуз беш јашлы рус дили вә әдәбијјаты мүәллими Александр Јевкенјевич Сутормин «90-чы илин мүәллими» олмушдур.

Ијулун 14-дә Кремлдә ССРИ президенти М. С. Горбачов «90-чы илин мүәллими» илә, һабелә Үмумиттифаг мүсабигәсинин финалчылары — Краснојарск дијары, Чељабинск вилајәти, Украјна вә Газахыстан мүәллимләрини тәмсил едән В. А. Антсупов, Л. А. Лычакина, В. Г. Рјабинин вә С. Н. Шевченко илә көрүшмүшдүр.

Михаил Серкејевич галибләри сәмимијјәтлә вә үрәкдән тәбрик етмиш, А. Ј. Сутормин мүсабигәнин дипломуну вә мүәллим фәдакарлығынын рәмзи кими «Бүллур гутан» баш мүкафатыны тәгдим етмишдир. О демишдир ки, Сов.ИКП-нин баша чатмыш XXVIII гурултајында чәмијјәтин интеллектуал дәјәринин елм, тәһсил вә мәдәнијјәтдә өз ифадәсини тапмыш әһәмијјәти хүсуси гејд едилмишдир. Бунсуз өлкәдә һәјата кечирилән јенидәнгурма лазыми вүс'әт алмајачаг вә даим интеллектуал потенсиал чатышмазлығы һисс едәчәкдир.

Гурултај «Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт саһәсиндә Сов.ИКП-нин сијасәти һаггында» гәтнамә гәбул етмишдир. Гәтнамәдә мүәллим пешәсинин нүфузунун јүксәлдилмәсинә, онун әмәк вә мәишәт шәраитинә гајғы көстәрилмәсинә, педагожи фәалијјәтин һаггынын лајигинчә өдәнилмәсинә мүһүм јер верилмишдир.

Көрүшдә В. В. Рјабов, К. Н. Селезнјов, К. А. Јагодин иштирак етмишләр.

(СИТА).

Демократик милли сијасәт халглар арасында көнуллү иттифагын, сулһүн вә һәмрә'јлијин јолудур

Совет Иттифагы Коммунист Партијасы XXVIII гурултајынын гәтнамәси

Сов.ИКП XXVIII гурултајы гејд едир ки, халгларымызын иттифагы чидди бөһран кечирир. ССРИ-дә милли зиддијјәтләрин кәскинлијин вә һәлл едилмәмәси башланмыш демократик просесләр үчүн реал горху јарадыр, кәркинлијин даһа да күчләнмәси чәмијјәтин дағылмасы вә дүнјада вәзијјәтин позула билмәси кими тәһлүкә төрәдир.

Јаранмыш вәзијјәтин дәрин тарихи көкләри вардыр. Ленинин милли мүнасибәтләр модели дөвләтләрин көнүллү иттифагынын, халгларын өз мүгәддәратыны азад тә'јин етмәсинә әсасланмыш иттифагын јарадылмасыны нәзәрдә тутурду. Бу јолда шәксиз мүвәффәгијјәтләр газанылмышды. Лакин реал сурәтдә ССРИ унитар дөвләт гурулмасы барәсиндә Сталинин тәсәввүрләринә мүвафиг олараг формалашмышды. Милләтләр, о чүмләдән бүтөв халглар дөвләт гурулушундан зорла мәһрум едилмиш, сүркүн олунмушдулар, онларын игтисади вә мә'нәви мәнафеләринә е'тинасызлыг көстәрилмишди. Нәтичәдә бир чох халгларын тәбии вә сосиал һәјат мүһити дағылмыш, онларын төкраредилмәз мәдәнијјәтләри тәнәззүлә уғрамыш, гаршылыглы инчикликләр вә иддиалар јаранмышды. Буна бахмајараг, партија сәнәдләриндә вә тәблиғатда белә бир шүар е'лан едилирди ки, ССРИ-дә милли мәсәлә һәлл олунмушдур.

Јенидәнгурма илә бирликдә башланмыш ичтимаи јениләшмә просесләри бир чох һалларда милли дирчәлиш вә милли һәрәкатлар кими тәбии форма кәсб етмишдир. Бу һәрәкатларын демократик гүввәләри бүтүн милләтләрдән олан вәтәндашларын ганути арзуларыны — өз мүгәддәратыны тә'јин етмәк вә өзүнү идарә етмәк, сосиал һәјат шәраитини јахшылашдырмаг, милли мәдәнијјәтләри горујуб инкишаф етдирмәк арзуларыны әкс етдирирләр. Бу һәрәкатлар бүрократик мәркәзијјәтә, онун ичтимаи һәјатын милли формаларынын әһәмијјәти илә һесаблашмаг игтидарында олмамасына чавабдыр.

Лакин тарихи әдаләтсизликләр һаггында тәсәввүр, демократик дәјишикликләрин сүр'әтиндән наразылыг, һәјат сәвијјәсинин ашағы дүшмәси, һакимијјәт структурларынын бөһраны, милли һисслардән мәһдуд груп вә тамаһкарлыг мәнафеләри үчүн чинајәткарчасына истифадә едилмәси милләтләрарасы зиддијјәтләрин вә мәркәздәнгачма мејлләринин кәскинләшмәсинә зәмин јаратмышдыр.

Етник мүнагишәләр чохлу инсан тәләфатына, минләрлә гачгынын мејдана кәлмәсинә сәбәб олмуш, бөјүк мә'нәви, сијаси вә мадди зәрәр вурмушдур, демократикләшдирмә вә милли дирчәлиш просесләринә пис тә'сир көстәрир. Игтисади вәзијјәт јахшылашмаса, рајонларын, вилајәтләрин, республикаларын вә рекионларын реал өзүнүидарәси тә'мин едилмәсә, милли һәрәкатларда дөзүлмәзлик мејли сахланса, милли шовинист екстремизм дајандырылмаса, өлкәмизин он милјонларла вәтәндашы вә бүтүн чәмијјәт кетдикчә даһа чидди сарсынтыларла вә фачиәли дөврлә үзләшәр.

Гурултај гејд едир ки, Сов.ИКП Мәркәзи Комитәси, Сијаси Бүро хүсусән сон вахтлар мөвчуд шәраит вә ајры-ајры кәскин проблемләрин вәзијјәти үчүн гајғы көстәрмиш, онларын һәлли јолларыны ахтармышлар. Бунунла бирликдә Сов.ИКП МК вә партијанын али рәһбәрлији милли сијасәт саһәсиндә деформасијаларын вә зиддијјәтләрин дәринлијинә вахтында гијмәт верә билмәмиш; јенидәнгурманын кедишинә бунларын тә'сирини нәзәрдә тута билмәмиш, еһкамчылыға сон гоја билмәмиш, һадисәләрин кедишини габаглајан принсипчә јени үсуллар һазырлаја билмәмишләр. Бир чох партија комитәләри дә ингилаби дәјишикликләрә башчылыг етмәјә, проблемләрин һәллинин вә мүнагишәләрин арадан галдырылмасынын милли рекионлар үчүн спесифик јолларыны вә методларыны ахтармаға һазыр олмамышлар. Бир чох коммунистләр бејнәлмиләлчилик сынагларына давам кәтирмәмиш, милләтчи гүввәләрин тәзјигинә ујмуш, милли әдавәт фитвачыларынын чағырышларына әмәл едилмәсинин тәһлүкәли олдуғуна инандыра билән дәлилләр кәтирә билмәмишләр. Бир сыра республикаларда сијаси тәшәббүс милләтчи гүввәләрә кечмишдир. Бир чох вахт демократик әсаслар онларын лидерләринин иддиалы сијаси сә'јләринә гарышмышдыр.

Сов.ИКП XXVIII гурултајы јаранмыш вәзијјәтдән чыхыш јолуну онда көрүр ки, мөвчуд реаллыглар вә онларын мүмкүн нәтичәләри дәгиг мүәјјәнләшдирилсин, бу саһәдә сијаси стратекија ирәли сүрүлсүн.

Истәр һәр бир халгын, истәрсә дә шәхсијјәтин азад демократик јол сечмәк әсасында өз мүгәддәратыны тә'јин етмәк һүгугунун сөзсүз тәсдиг едилмәси бу стратекијанын әсасы олмалыдыр. Партијанын јени милли сијасәтинә, платформаларымыза вә програм бәјанатларына халгын тәрәфләр...

...артырмаг лазымдыр.

Бу иш азсајлы халгларын, азлыг тәшкил едән милләтләрин, кечмишдә өз статусундан вә тарихи вәтәниндән мәһрум едилмишләрин талејинә хүсуси гајғы көстәрилмәси илә башланмалыдыр. Бурада игтисади, һүгуги вә еколожи характерли елә тә'чили тәдбирләр лазымдыр ки, бунлар мүасир сивилизасијанын наилијјәтләриндән истифадә етмәк имканларыны кенишләндирмәклә тәсәррүфатчылығын ән'әнәви формаларынын сахланмасына, әразиләр вә онларын еһтијатлары, игтисади фәалијјәтин нәтичәләри барәсиндә сәрәнчам вермәкдә хүсуси шәраит јарадылмасына тәкан версин.

Гурултај репрессијаја мә'руз галмыш вә сүркүн олунмуш халгларын һүгугларыны бәрпа етмәк барәсиндә али һакимијјәт органларынын гәбул етдикләри гәрарларын реал сурәтдә јеринә јетирилмәсинә тәрәфдар чыхыр. Һәмин гәрарлар мүвафиг әразидә јашајан бүтүн халглар үчүн гаршылыглы сурәтдә мәгбул олмалы вә мүттәфиг республика органларынын вә јерли органларын конкрет програмлары илә мөһкәмләндирилмәлидир. Бунунла да әсл бејнәлмиләлчилик вә һуманизм ишдә өзүнү көстәрәр. Бу програмлар ганунун тәләбләринә тамамилә мүвафиг сурәтдә һәјата кечирилмәлидир. Бу күн гачгынлар проблеминин һәлли дә конкрет вә тә'хирәсалынмаз тәдбирләр көрүлмәсини тәләб едир.

Өлкәнин һәр јериндә мүхтәлиф милләтләрдән олан он милјонларла вәтәндаш бирликдә јашајыр. Һамыдан чох мәһз онлар милләтләрарасы мүнагишәләрин, мөвчуд милли-дөвләт гурулушуну дәјишдирмәк саһәсиндә тәләсик вә дүшүнүлмәмиш һәрәкәтләрин гурбаны олурлар.

Мәркәзи Комитә, мүттәфиг республикаларын коммунист партијаларынын МК-лары сијаси методлардан вә ганунверичилик тәшәббүсүндән истифадә едәрәк әлләриндән кәләни етмәлидирләр ки, суверенлик принсипләринин һәјата кечирилмәси республикаларда, дијарларда, вилајәтләрдә вә маһалларда бүтүн вәтәндашларын һүгугларынын горунмасыны, өзүнүидарәнин елә формаларыны вә мәдәни мухтаријјәтин елә програмларыны әһатә етсин ки, бунлар азлыг тәшкил едән милләтләрин вә азсајлы халгларын һүгуг вә мәнафеләрини тә'мин етсин.

Сон вахтлар гәбул олунмуш Үмумиттифаг вә республика ганунверичилик актлары фундаментал проблемин һәлли — јени иттифаг мүгавиләсинин һазырланмасы вә бағланмасы үчүн лазыми зәмин јаратмышдыр. Гурултај һесаб едир ки, иттифаг мүгавиләси үчүн суверен дөвләтләрин иттифагы идејасы әсас көтүрүлмәлидир вә бу идеја мүгавилә үзрә бүтүн ортагларын реал һүгуг бәрабәрлијинә, онун иштиракчыларынын статусунун дәгиг мүәјјәнләшдирилмәсинә, иттифагын сәлаһијјәти илә мүттәфиг республикаларын сәлаһијјәти арасында һәдд гојулмасына, онлар арасында әлагәләрин чохвариантлығына, көнүллүјә вә гаршылыглы фајдаја әсасланмалыдыр. Бу просесдә бүтүн милли-дөвләт гурумлары, о чүмләдән мухтар гурумлар бәрабәрһүгуглу иштиракчы олмалыдырлар.

ССРИ-нин унитар дөвләтдән халгларын әсл бирлијинә чеврилмәси дүшүнүлмүш гәрарлар вә мәс'улијјәтли һәрәкәтләр тәләб едир. Бу, тезсовушан иш ола билмәз: ахы сөһбәт јүз милјонларла адамын вә бир чох халгларын мүгәддәратындан вә тарихи јолундан кедир. Гурултај һесаб едир ки, бу дөврдә һәм иттифаг вә республика һакимијјәт органлары, һәм дә бүтүн ичтимаи-сијаси һәрәкатлар вә гүввәләр ағыл-камал вә тәмкин көстәрмәли, јени мүнагишәләрә вә вәзијјәтин сабитлијинин позулмасына сәбәб ола биләчәк һәрәкәтләрә јол вермәмәлидирләр. Бу шәраитдә республикалар мәркәзлә јанашы, вәтәндаш чәмијјәтинин вә милли һәјатын әсасларынын тәшкили вә тә'мин едилмәси үчүн мәс'улијјәти өз үзәринә көтүрмәли, әсрләрдән бәри давам едән меһрибан гоншулуг, әмин-аманлыг тәчрүбәсинә әсасланмалыдырлар. Гурултај милли проблемләрин һәллиндә зоракылығын һәр чүр формаларыны писләјир вә сијаси васитәләри вә Конститусија нормаларыны бүтүн мүнагишәли вәзијјәтләри арадан галдырмағын јеканә јолу һесаб едир.

Коммунистләрин борчу милли екстремизм идеолокијасына вә онун сијаси практикасына гаршы чыхыш етмәкдән ибарәтдир. Гурултај һәр чүр шовинизми, русларa нифрәти, антисемитизми, милли дөзүлмәзлијин вә ајры-сечкилијин тәблиғини вә практикасыны гәтијјәтлә писләјир вә тәләб едир ки, дөвләт вәтәндашларын милли ләјагәтинә һөрмәт бәсләсин вә ону мүдафиә етсин.

Сов.ИКП XXVIII гурултајынын нүмајәндәләри гәбул едилән гәрарлар үчүн өз тарихи мәс'улијјәт...

РЕДАКТОРУН СУТУНУ

Сөз әвәзинә иш

Јајың оғлан чағыдыр. Көјдән, нечә дејәрләр, од јағыр. Амма белә күндә әкинчи, тәсәррүфат ишчиси евдә сәринликдә раһат отура, јата билмәз. Ә'ла билир ки, јајын һәр күнү гышын һәфтәсини јемләјир. Дәдә-бабадан јајын јахантысы гышын јаванлығыдыр һәгигәти онун ганына һопуб. Кечмишә мүнасибәтдә нә гәдәр еһтијатлы, һәтта мүһафизәкар да олсаг, тәбиәтә, әтраф мүһитә, кәнд тәсәррүфатына, һејвандарлыға мүнасибәтдә әсрләрин сынағындан чыхмыш, өзүнү дәфәләрлә доғрултмуш һәгигәтләрә биз бир о гәдәр садигиг. Садигиг һәм дә она көрә ки, онлар һәмишә һалаллыға чағырыб, адамлары мәһсула, маjаjа һарам гатмагдан јајындырыблар, дәрмансыз, кимјасыз, сағлам тәрәвәз-мејвә, бостан мәһсуллары бечәрибләр. Илк нөвбәдә инсаны, онун чансағлығыны дүшүнүбләр. Торпағы өлдүрүбләр ки, о, инсаны диринтсин. Сөзүн әсл мә'насында. Башга јол тутмајыблар улу рәнчбәрләримиз, кәндли бабаларымыз.

Лакин узун илләр онлар торпагдан, мал-гарадан араланыблар. Әкин саһәләри, отарачаглар азалыб, вәрдишләр корланыб, кәндли сиmасы өзсүзләшиб. Елми-техники тәрәгги просесиндә сәнајенин сүр'әтли инкишафы, шәһәрлә кәндин фәргинин силинмәси, онларын даһа да јахынлашмасы сијасәти, һәјат тәрзинин инзибати-амирәнәлик вә волүнтарист јолла дәјишмәси, тәрсинә ахынын — шәһәрлә кәнд әһалиси нисбәтинин шәһәрдә үстүнлүк тәшкил етмәси адамлары ән'әнәви пешәләриндән бир нөв ираг етмишдир. Мәһз белә вәзијјәт, тәбии олараг, јадлашмаја да сәбәб олмуш, нәтичәдә әксәријјәт конкрет ичрачылыгдан мәсләһәт верәнә чеврилмиш, чағырышларла, кимсә, кимисә тәнгидлә, бош мәсләһәт вә јол көстәрмәклә адамлары конкретликдән, шәхси мәс'улијјәтдән узаглашдырыр, мүчәррәдлијә апарыр.

Бу илин апрелиндә Күрчүстан телевизијасы илә чыхышында К. Г. Гумбаридзе ајдынлашдырмышдыр ки, чағырышларла, мүәјјән митинг чошғунлуғу илә республиканын там мүстәгил...

„Арзу" јени топлудур

«Гафгаз» информасија-реклам мәркәзинин «Арзу» дәб топлусунун илк нөмрәси чапдан чыхмышдыр. Топлунун бу нөмрәси 50 мин нүсхә тиражла чап олунмушдур. Топлу онун баш редактору Чүмшүд Абдулла оғлунун мүрачиәти илә ачылыр. Бурада редактор охучулара, ханымлара вә ханым гызлара үз тутараг дејир ки, «Арзу»нузун гөнчәләниб чичәк ачмасы мүнасибәтилә сизи тәбрик едирик. Бу «Арзу» тәкчә сизин јох, һәм дә бизим — «Гафгаз» информасија-реклам мәркәзи јарадычыларынын мүгәддәс арзусу олмушдур. Бу күн сизли-бизли истәјимизә чатмышыг. «Арзу»муз инди әлимиздәдир. Ону да дејәк ки, «Арзу» ССРИ-дә илк кооператив журнал, Азәрбајчанда исә јеканә модалар топлусудур. Бәли, «Арзу»нун илк нөмрәси әлимиздәдир. Әввәлчәдән гејд едәк ки, бу нөмрә «Улјановскаја правда» (Улјановск шәһәри) нәшријјатынын мәтбәәсиндә зәвглә чап олунмушдур.

Нөмрәдә «Азәрбајчан гадыны» журналы баш редакторунун мүавини Светлана ханым Нәчәфованын, Бакы палтар моделләри евинин директору Тамилла ханым Бајрамованын, Азәрбајчан ССР мәдәнијјәт назиринин мүавини Фәрәһ ханым Шәкинскајанын, Азәрбајчанын халг шаири Мирварид ханым Дилбазинин үрәк сөзләри дәрч едилмишдир. С. Нәчәфованын јазысында дејилир: «Јени өвладын дүнјаја кәлмәји аиләдә нечә севинчә сәбәб олурса, «Арзу» дәб топлусунун нәшри барәдәки хәбәр дә мәни еләчә севиндирди. Демәли, 65 илдән артыг бир мүддәтдә республика гадынларынын јеканә мәсләһәтчиси, онларын арзу вә истәјинин, севинч вә кәдәринин ифадәчиси олан «Азәрбајчан гадыны» журналынын кичик бачысы дүнјаја кәлиб».

Бу нөмрәдә һәмчинин милли кејимләр, кәлин палтарлары, унудулмуш милли јемәкләримиз, гызлара, кәнч аналара мәсләһәт вә с. өзүнә јер тапмышдыр. «Арзу»нун редактору Рауф Мәммәд оғлунун «Сөз сизиндир» сәрлөвһәли јазысы топлунун сон сәһифәсиндә дәрч олунмушдур.

Топлунун баш редактору Чүмшүд Абдулла оғлу Искәндәровла сөһбәт заманы мә'лум олду ки, коллектив «Арзу»нун Күрчүстан ССР-дә јајылмасы нијјәтиндәдир. Күрчүстан ССР Рабитә Назирлијинин «Сојузпечат» идарәси илә мүгавилә бағланмышдыр. Мүгавиләјә әсасән республикамыза 5 мин әдәддәк журнал көндәриләчәкдир. Һәләлик топлуну «Сојузпечат»ын көшкләриндән алмаг олар. Топлунун икинчи нөмрәсини чари илин октјабрында бурахмаг нәзәрдә тутулур. Топлу кәлән илдән кварталда бир дәфә чыхачагдыр.

Руставели проспектиндә аксија

Ијулун 19-да Тбилисидә Загафгазија Һәрби Даирәси забитләр еви бинасынын јахынлығында аксија башланмышдыр. Онун тәшәббүскары Күрчүстан Милли Истиглалијјәт Партијасыдыр. Она Күрчүстан Милли Демократ Партијасы да тәрәфдар чыхыр. Аксијанын иштиракчылары һәрби идарәнин нүмајәндәләринин бинаны тәрк етмәләрини тәләб едирләр.

Т. ЧХИКВАДЗЕ,
Күрчинформун мүхбири.

Телевизија

23. VII БАЗАР ЕРТӘСИ

...визија филми «Зураб Нижарадзе. 16.30 Сәнәдли филм. 16.50 Мусиги хәзинәсиндән. Л. В. Бетһовен — Фортепиа...

...Телевизија хәбәрләр хидмәти (М). 22.00 Бенефис. Е. Кипшидзе.

...гилаби дәјишикликләрә башчылыг етмәјә, проблемләрин һәллинин вә мүнагишәләрин арадан галдырылмасынын милли рекионлар үчүн спесифик јолларыны вә методларыны ахтармаға һазыр олмамышлар. Бир чох коммунистләр бејнәлмиләлчилик сынагларына давам кәтирмәмиш, милләтчи гүввәләрин тәзјигинә ујмуш, милли әдавәт фитвачыларынын чағырышларына әмәл едилмәсинин тәһлүкәли олдуғуна инандыра билән дәлилләр кәтирә билмәмишләр. Бир сыра республикаларда сијаси тәшәббүс милли ичтимаи һәрәкатларын ихтијарына кечмишдир ки, бурада да чох вахт демократик әсаслар онларын лидерләринин иддиалы сијаси сә'јләринә гарышмышдыр.

Сов.ИКП XXVIII гурултајы јаранмыш вәзијјәтдән чыхыш јолуну онда көрүр ки, мөвчуд реаллыглар вә онларын мүмкүн нәтичәләри дәгиг мүәјјәнләшдирилсин, бу саһәдә сијаси стратекија ирәли сүрүлсүн.

Истәр һәр бир халгын, истәрсә дә шәхсијјәтин азад демократик јол сечмәк әсасында өз мүгәддәратыны тә'јин етмәк һүгугунун сөзсүз тәсдиг едилмәси бу стратекијанын әсасы олмалыдыр. Партијанын јени милли сијасәтинә, платформаларымыза вә програм бәјанатларымыза халгын тәрәфдар чыхмасы үчүн сосиал-игтисади, милли-мәдәни проблемләрин һәлли үчүн конкрет иш апарылмалыдыр. Һәјат сәвијјәсинин јахшылашдырылмасы, милли дилә, мәдәнијјәтә, ән'әнә вә адәтләрә һөрмәтли мүнасибәтин бәрпасы саһәсиндәки нәтичәләри, вәтәндашлар вә халглар арасында һәмрә'јлији, аз да олса, даим вә дөнмәдән

...биләчәк һәрәкәтләрә јол вермәмәлидирләр. Бу шәраитдә республикалар мәркәзлә јанашы, вәтәндаш чәмијјәтинин вә милли һәјатын әсасларынын тәшкили вә тә'мин едилмәси үчүн мәс'улијјәти өз үзәринә көтүрмәли, әсрләрдән бәри давам едән меһрибан гоншулуг, әмин-аманлыг тәчрүбәсинә әсасланмалыдырлар. Гурултај милли проблемләрин һәллиндә зоракылығын һәр чүр формаларыны писләјир вә сијаси васитәләри вә Конститусија нормаларыны бүтүн мүнагишәли вәзијјәтләри арадан галдырмағын јеканә јолу һесаб едир.

Коммунистләрин борчу милли екстремизм идеолокијасына вә онун сијаси практикасына гаршы чыхыш етмәкдән ибарәтдир. Гурултај һәр чүр шовинизми, руслара нифрәти, антисемитизми, милли дөзүлмәзлијин вә ајры-сечкилијин тәблиғини вә практикасыны гәтијјәтлә писләјир вә тәләб едир ки, дөвләт вәтәндашларын милли ләјагәтинә һөрмәт бәсләсин вә ону мүдафиә етсин.

Сов.ИКП XXVIII гурултајынын нүмајәндәләри гәбул едилән гәрарлар үчүн өз тарихи мәс'улијјәт дәрәчәсини баша дүшүрләр. Әзаб-әзијјәтләр баһасына јаранан һуманист вә әдаләтли чәмијјәт халглар арасында сүлһү вә һәмрә'јлији тә'мин етмәлидир. Әкс һалда демократик сосиализмин вә коммунистләр партијасынын кәләчәји олмаз, е'тимад һүгугу олмаз. Јалныз өлкәмизин халгларынын сә'јләрини бирләшдирмәклә, ичтимаи һәјатын бүтүн саһәләрини кејфијјәтчә јениләшдирмәклә биз дүнја бирлијиндә лајигли јер тута биләрик.

ССРИ-дә телевизијанын вә радионун демократикләшдирилмәси вә инкишафы һаггында

СОВЕТ СОСИАЛИСТ РЕСПУБЛИКАЛАРЫ ИТТИФАГЫ ПРЕЗИДЕНТИНИН ФӘРМАНЫ

Телевизија вә радио ән күтләви информасија, тәблиғат вә тәрбијә васитәләридир. Тәһлилләр објектив вә тәмкинли олдугда верилишләрин мәзмуну вә истигамәти ичтимаи рә'ји, адамларын әһвал-руһијјәсини хејли дәрәчәдә формалашдырыр. Инди, дәрин вә мүрәккәб дәјишикликләрә башладығымыз бир заманда хүсусилә вачибдир ки, телевизија вә радио чәмијјәтин бирләшмәсинә һәр васитә илә көмәк етсин, онун сабитлијини вә әмин-аманлығыны мөһкәмләндирсин, дөвләт мәнафеләринин горунмасыны, инсан мүнасибәтләринин һуманистләшдирилмәсини, һүгуг гајдасыны, милләтләрарасы һәмрә'јлији тә'мин етсин. Бу мәгсәдләр үмуммилли структур кими телевизијанын вә радионун сахланмасыны вә инкишафыны тәләб едир.

Јени заманда чәмијјәтин демократикләшдирилмәси, суверен мүттәфиг республикаларын вә халг депутатлары Советләринин ролунун артмасы, сијаси плүрализмин реал тәшәккүлү өлкәдә телевизијанын вә радионун характеринин әсаслы сурәтдә дәјишдирилмәсини тәләб едир.

Ашағыдакылары зәрури һесаб едирәм:

1. Јени шәраитдә телевизија вә радионун фәалијјәтинин һүгуги әсасы мүәјјән едилсин. Бу мәгсәдлә ССРИ Али Советинә төвсијә олунсун ки, өлкәдә телевизијанын вә радионун фәалијјәтини тәнзимләјән, ССРИ Дөвләт Телевизија вә Радио Верилишләри Комитәсинин статусуну вә сәлаһијјәтини, мәркәзи, республика вә јерли һакимијјәт органлары, сијаси вә ичтимаи тәшкилатлар илә онун гаршылыглы мүнасибәтләрини мүәјјән едән ССРИ Гануну гәбул етсин.

2. Республика, дијар вә вилајәт телерадио комитәләринин һүгугларыны вә сәлаһијјәтини кенишләндирмәк хәтти көтүрүлсүн. Онларын структурунда јерли һакимијјәт органларына информасија хидмәти көстәрән бөлмәләр нәзәрдә тутулсун. ССРИ Назирләр Совети һәмин мәгсәдләр үчүн ефир вахтынын, канал вә тезликләрин ајрылмасы, кадр мәсәләләринин һәлли гајдасыны мүттәфиг республикаларын назирләр советләри, Москва Совети вә Ленинград Совети илә разылашдырсын.

Әсас көтүрүлсүн ки, ашағыдан јухарыјадәк бүтүн халг депутатлары Советләри, ичтимаи тәшкилатлар вә партијалар өз малијјә вә техники еһтијатлары һесабына вә ја ССРИ Дөвләт Телевизија вә Радио Верилишләри Комитәсиндән вә ССРИ Рабитә Назирлијиндән ефир вахтыны вә техники верилиш васитәләрини ичарәјә көтүрмәк јолу илә јени телерадио мәркәзләри, јахуд студијалары ачмаг һүгугуна маликдирләр. Бејнәлхалг практикаја мүвафиг сурәтдә белә мәркәзләрин вә студијаларын јарадылмасы вә фәалијјәти лисензија ичазәси јолу илә рәсмиләшдирилмәлидир.

ССРИ Дөвләт Телевизија вә Радио Верилишләри Комитәси лисензијаларын верилмәси гајдасы һаггында ССРИ Әдлијјә Назирлији илә бирликдә 1990-чы ил сентјабрын 1-дәк мүвәггәти әсаснамә тәсдиг етсин вә нәзәрдә тутсун ки, кәләчәкдә белә һәрәкәтләр ССРИ Ганунунда мүәјјән едиләчәкдир.

Үмуммилли телевизија вә радио системини сахламағын әһәмијјәти нәзәрә алынараг республика, дијар вә вилајәт органларынын ССРИ Назирләр Советинин разылығы олмадан гәбул едилмиш вә ССРИ Дөвләт Телевизија вә Радио Верилишләри Комитәсинин мөвчуд бөлмәләринин һүгуги вә әмлак вәзијјәтинин дәјишдирилмәсинә јөнәлдилмиш һәр чүр актлары е'тибарсыз һесаб едилсин.

3. Мүәјјән едилсин ки, дөвләт телевизија вә радиосунун функсијалары сијаси вә ичтимаи тәшкилатлардан асылы олмајараг һәјата кечирилмәли, өлкәдә кедән просесләрин објектив вә һәртәрәфли ишыгландырылмасына хидмәт етмәлидир. Бу вә дикәр партија сијаси чәрәјан вә ја група тәрәфиндән ефир вахтынын инһисара алынмасы, һабелә дөвләт телевизијасынын вә радиосунун онун ишчиләринин шәхси сијаси бахышларыны тәблиғ едән васитәјә чеврилмәси јолверилмәздир.

4. ССРИ Дөвләт Телевизија вә Радио Верилишләри Комитәсинә бир вәзифә олараг тапшырылсын ки, әмәкдашларын јарадычылыг имканларынын даһа там вә сәрбәст тәзаһүрү, демократик әсасларын мөһкәмләндирилмәси мәгсәдилә өз фәалијјәтини јенидән тәшкил етсин. Әмәк сазишләринин мүгавилә-мүсабигә системинә кечилсин, ишчиләрин әмәјинин мадди стимуллашдырылмасы вә ајры-ајры бөлмәләрин өзүнүмалијјәләшдирмә имканлары јүксәлдилсин.

ССРИ Дөвләт Телевизија вә Радио Верилишләри Комитәсинә малијјә вәзијјәтини нәзәрә алмагла штат структурлары вә вәзифә маашлары мәсәләләрини мүстәгил һәлл етмәк һүгугу верилсин. Коммерсија фәалијјәтиндән әлдә едилән мәнфәәтин бир һиссәсиндән мүнтәзәм сурәтдә бу мәгсәдләр үчүн истифадә олунсун.

5. ССРИ Назирләр Совети РСФСР телевизијасы вә радиосу үчүн Москва шәһәриндә апарат-студија комплекси тикилмәси лүзумуну нәзәрә алмагла мадди-техники тә'мината вә малијјә тә'минатына даир ССРИ Дөвләт Телевизија вә Радио Верилишләри Комитәсинин тәгдим етдији комплекс програмы 1990-чы илин октјабрынадәк мүттәфиг республикаларын назирләр советләри илә бирликдә нәзәрдән кечирсин. Сәнајенин мүдафиә саһәләринин конверсијасына даир дөвләт програмы чәрчивәсиндә јени «Һеликон» вә «Енержи» космик системләриндән, һабелә өлкә әһалисини чохпрограмлы телевизија вә радио верилишләри илә тә'мин етмәк үчүн нәзәрдә тутулмуш сәјјар гәбуледичи-өтүрүчү космик рабитә системләриндән истифадә етмәк тәклифләри мүзакирә олунсун.

Совет Сосиалист Республикалары Иттифагынын президенти М. ГОРБАЧОВ.

Москва, Кремл, 14 ијул 1990-чы ил.

...белә вәзијјәт, тәбии олараг, јадлашмаја да сәбәб олмуш, нәтичәдә әксәријјәт конкрет ичрачылыгдан мәсләһәт верәнә чеврилмиш, чағырышларла, кимсә, кимисә тәнгидлә, бош мәсләһәт вә јол көстәрмәклә адамлары конкретликдән, шәхси мәс'улијјәтдән узаглашдырыр, мүчәррәдлијә апарыр.

Бу илин апрелиндә Күрчүстан телевизијасы илә чыхышында К. Г. Гумбаридзе ајдынлашдырмышдыр ки, чағырышларла, мүәјјән митинг чошғунлуғу илә республиканын там мүстәгиллијинә наил олуна билмәз. Һазыркы көрчәклик илк нөвбәдә Күрчүстанын бөјүк игтисади потенсиалыны һәрәкәтә кәтирмәји, игтисадијјатыны әсаслы сурәтдә јенидән гурмағы гаршыја гојур.

Доғрудан да, тәләсик, сијаси иллүзијалар, республикалараарасы мөвчуд әмәк вә мадди еһтијатлар бөлкүсүнү нәзәрә алмамаг әһалини һәлли мүшкүл проблемләр гаршысында гоја биләр. Буну дәрк етмәк чох вачибдир. Чүнки лап әввәлләрдә олдуғу кими, инди дә, көрүнүр, кәләчәкдә дә һамы бирбирисиз долана, кечинә билмәз. Һәјат әлагәсиз, гаршылыглы мүбадиләсиз, мүмкүн дејилдир. Кәсишән јоллар ајрычындајыг биз. Һәм дә бүтүн бәшәријјәт. Будур, һазырда республикада истифадә олунан електрик енержисинин дөрддә бир һиссәси, нефтин 96 фаизи, тәбии газын 100 фаизи, гара метал прокатынын вә полад боруларын 93 фаизи, тахта-шалбанын 82 фаизи, әтин 42 фаизи, сүдүн 76 фаизи, шәкәрин 98 фаизи, тахылын 94 фаизи кәнардан кәлир. Бу, статистикадыр. Фактдыр. Фактса гуру рәгәмләр олса да, һәгигәтдир. Сәрт үзлү һәгигәт. О, һамымызы сабаһа, кәләчәјә ајыг вә ачыг көзлә бахмаға, һәр шеји өлчүб-бичмәјә, фактлара вә һадисәләрә ајдын мүнасибәт бәсләмәјә, чағырыр.

Бәли, һәјәчан сигналлы рәгәмләр гүввәләрин мәһсулун талеји һәлл олунан јерләрдә чәмләшдирилмәсини тәләб едир. Тәсадүфи дејилдир ки, Сов.ИКП-нин XXVIII гурултајы кәнд тәсәррүфатынын инкишафына малијјәләшдирмәни ики дәфә артырмағы гаршыја гојмушдур. Дүздүр, кәндин сосиал инкишафына 120 милјард манат ајрылмасы планлашдырылыр. Лакин ону һәрәкәтә кәтирмәк, керчәкләшдирмәк үчүн ишкүзарлыг, ичрачылыг, мәс'ул адамлар лазымдыр. Сөз әмәк адамларынындыр. Гурултајын гаршыја гојдуғу конкрет вәзифәләрдән ән башлычасы јенидәнгурманы һәр бир адамын әмәли фәалијјәтиндә, конкрет ишиндә һәјата кечирмәкдән ибарәтдир. Јалныз бу јолла һәм кәнардан алдығымыз мадди не'мәтләрә әвәз верә биләр, һәм өз еһтијачларымызы өдәјәр, һәм дә республиканын игтисади мүстәгиллијинә мөһкәм тә'минат јарада биләрик. Башга јол јохдур.

...проспектиндә аксија

Ијулун 19-да Тбилисидә Загафгазија Һәрби Даирәси забитләр еви бинасынын јахынлығында аксија башланмышдыр. Онун тәшәббүскары Күрчүстан Милли Истиглалијјәт Партијасыдыр. Она Күрчүстан Милли Демократ Партијасы да тәрәфдар чыхыр. Аксијанын иштиракчылары һәрби идарәнин нүмајәндәләринин бинаны тәрк етмәләрини тәләб едирләр.

Т. ЧХИКВАДЗЕ,
Күрчинформун мүхбири.

Телевизија

23. VII — БАЗАР ЕРТӘСИ

Биринчи програмла. 13.00 Күнорта консерти. 15.45 Хәбәрләр бурахылышы. 15.55 Сәнәдли телевизија филми. 16.10 Күрчү сәнәдли телевизија филми «Датонун улдузу». 17.05 Мултипликасија филми. 17.15 Горидә күрчү маһныларынын бејнәлхалг фестивалы. 18.35 Е'ланлар. 18.40 Бизим гонагларымыз. 19.20 Бејнәлхалг күндәлик. 20.00 «Моамбе». Хәбәрләр програмы. 20.40 Кәнчләр үчүн. Ән мүдафиәсиз. 21.00 «Заман». Телевизија хәбәрләр хидмәти (М). 21.30 Милли театр фестивалы. 23.00 Монте-Карло балети Тбилисидә.

24. VI — ЧӘРШӘНБӘ АХШАМЫ

Биринчи програмла. 13.00 Күнорта консерти. 15.50 Хәбәрләр бурахылышы. 16.20 Бејнәлхалг күндәлик (тәкрар). 17.00 Сәнәдли телевизија филми. 19.05 «Јенә дә мин чүр хырдават». Кәнчләр експериментал програмынын материалларындан (1-чи һиссә). 19.45 Ахшам нағылы. 20.00 «Моамбе». Хәбәрләр програмы. 20.35 «Јенә дә мин чүр хырдават». Кәнчләр експериментал програмынын материалларындан (2-чи һиссә). 21.00 «Заман». Телевизија хәбәрләр хидмәти (М). 21.30 Видео... видео.

25. VI — ЧӘРШӘНБӘ

Биринчи програмла. 13.00 Күнорта консерти. 15.50 Хәбәрләр бурахылышы. 16.00 Күрчү сәнәдли телевизија филми «Зураб Нижарадзе. 16.30 Сәнәдли филм. 16.50 Мусиги хәзинәсиндән. Л. В. Бетһовен — Фортепиано илә оркестр үчүн үч нөмрәли консерт. 17.30 Мултипликасија филмләри програмы. 18.50 Рекламлар... рекламлар. 19.05 Базар тәсәррүфаты вә игтисадијјат јениликләри. 20.00 «Моамбе». Хәбәрләр програмы. 20.40 Еһтијатлы олун, јанғын! 21.00 «Заман». Телевизија хәбәрләр хидмәти (М). 21.30 Халг јарадычылығы. Охујур Һ. Гонашвили. 22.10 Филмин ишығы вә көлкәси. Күрчү бәдии филми «Илк гарангуш».

26. VI — ЧҮМӘ АХШАМЫ

Биринчи програмла. 13.00 Күнорта консерти. 15.45 Хәбәрләр бурахылышы. 15.55 Мултипликасија филми. 16.15 Күрчү сәнәдли телевизија филмләри. 17.25 Хош мәрамлы ојунлар (АБШ-дан). 19.05 Нино Катамадзе илә көрүш. 19.45 Ахшам нағылы. 20.35 Күрчүстан ССР Назирләр Советинин ичласында. 21.00 «Заман». Телевизија хәбәрләр хидмәти (М.) 23.00 Јашадығымыз дүнја. Режиссор Л. Бакрадзенин филмләри.

27. VII — ЧҮМӘ

Биринчи програмла. 18.00 Күнорта консерти. 15.40 Хәбәрләр бурахылышы. 15.50 Охујур Ника Доленчашвили (тәкрар). 17.20 Хош мәрамлы ојунлар (АБШ-дан). 18.30 Әкәр инсан ағыллыдырса... 20.00 «Моамбе». Хәбәрләр програмы. 20.35 P. S. 21.00 «Заман». Телевизија хәбәрләр хидмәти (М). 22.00 Бенефис. Е. Кипшидзе.

28.VII — ШӘНБӘ

Биринчи програмла. 9.40 Атлетизм. 10.00 Хош мәрамлы ојунлар (АБШ-дан). 11.30 Дәмирјолчу евиндә бир күн. 12.05 Потидә бејнәлхалг мусиги фестивалы. 13.45 Глобус. 14.45 Хәбәрләр бурахылышы. 15.00 «Мән вә мәним нәғмәм». Телевизија мүсабигәси. 16.25 Торпаг вә адамлар (тәкрар). 18.05 Јан Киллан Тбилисидә. 19.00 «Моамбе». Хәбәрләр програмы. 20. 00 Ахшам нағылы. 20.15 Идман верилиши. 21.00 «Заман». Телевизија хәбәрләр хидмәти. 21.40 Иллүзион. 23.20 Хош мәрамлы ојунлар (АБШ-дан).

29.VII — БАЗАР

Биринчи програмла. 9.15 Атлетизм. 9.35 «Сабаһыныз хејир!». Мусигили әјләнчәли базар күнү програмы. 10.30 Кино афишасы. 12.55 Базар күнү сәркиси. 13.00 Кино мозаикасы. 14.35 Базар күнү сәркиси. 15.20 Вәтән, дил, е'тигад. 15.50 Әкс-сәда. 16.25 Чыхыш едир Күрчүстан Дөвләт Квартети. 16.55 Биз Күрчүстаны зәнкин көрмәк истәјирик, (тәкрар). 17.30 Сағламлыг. 18.00 Әдәби верилиш. Р. Чеишвили илә көрүш. 19.00 «Моамбе». Хәбәрләр програмы. 20.00 Ахшам нағылы. 20.15 Мусигили телевизија филми. 21.00 «Заман». Телевизија хәбәрләр хидмәти (М). 21.40 Күрчүстан ССР халг маһны вә рәгс ансамблынын 100 јашы вардыр. 23.21 Дүнја естрада улдузлары.

Радио

АЗӘРБАЈЧАН ДИЛИНДӘ ВЕРИЛИШЛӘР СААТ 19.30-дан 20.00-дәк.

23.VII

1. Сон хәбәрләр. 2. Сәнаје ишчиләри үчүн верилиш. 3. А. Исламзадәнин консерти.

24. VII

1. Сон хәбәрләр. 2. «Совет Күрчүстаны» гәзетинин хүласәси. 3. Бәстәкар Ч. Чаһанкировун маһныларындан ибарәт консерт.

25. VII

1. Сон хәбәрләр. 2. Кәнд тәсәррүфаты ишчиләри үчүн верилиш. 3. Х. Мәммәдованын консерти.

26. VII

1. Сон хәбәрләр. 2. «Совет Күрчүстаны» гәзетинин хүласәси. 3. Әдәби верилиш. Ел шаири Гуламһүсејн Борчалынын ше'рләри. 4. Инструментал мусигидән ибарәт консерт.

27. VII

1. Сон хәбәрләр. 2. Радио тәдрис програмы: «Биз күрчү дилини өјрәнирик». 3. «Иверија» ансамблынын консерти.

28. VII

1. Сон хәбәрләр. 2. «Совет Күрчүстаны» гәзетинин хүласәси. 3. Шәнбә консерти. Охујур Г. Рүстәмов.

29. VII

«Арзу» мусиги почту.

Редактор
С. СҮЛЕЈМАНОВ.

Гәзет офсет үсулу илә гәзет корпусунда (Хошараули күчәси, 23) чап олунур. Күрчүстан КП МК Нәшријјаты, 380096, Тбилиси-96, Ленин күчәси, 14. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 УЕ 04555